

mokslas — menas — literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1973 METAI

SPALIO 20 D. / OCTOBER 20, 1973

PART TWO — No. 247 (42)

Šiame numery

Dėmesio "samizdato" archyvu.

Jonas Aistis ir okupuota Lietuva.

Antanas Maceina apie Teilhardą kaip medžiagos mistiką.

Paroda, kurioje pasilsi.

Vladas Jakubėnas apie Dariaus Lapinsko "Vilniaus pašvaistę".

Adomo Galdiko muziejus Putname.

Kertinė paraštė

Dėmesio "samizdato" archyvu

Rytų Europos istorijoje dažnai pasigirsta mintis, kad skausmai bei negandai nėra visiškai beprasmiški, jei jie tampa dainos ar pasakojimo dalimi. Antra vertus, labiausiai bijomasi, kad asmeniniai ar kolektyviniai kentėjimai nenuskystų tamsioje ar tyloje, neliktų nežinomi. Toji baimė ypač konkrečiai sovietinėje sistemoje, kur stengiamasi užsidaryti nuo pasaulio akių ir sistemingai klasuoti praeitį ir dabartį. Žymioji rusų poetė Achmatova pasakoja, kaip jai su daugeliu motinų Maskvos kalėjimo kieme belaukiant žinios apie jų suimtus sūnus, viena iš anų sužinojo, kad ji esanti poetė. "Jūs parašysit apie mus", viltingai tarė motina, ir jos veide pasirodė kažkas panašaus į šypseną. Achmatova savo pažadą tesėjo jos poemų rinkinyje "Requiem" jamžina ir dalinai įprasmina Maskvos motinų kančią.

Šiandien sovietijoje, šalia oficialiosios literatūros, egzistuoja gausi vad. "samizdatinė" — savilaidinė, grožinė ir informacinė, raštija. Jos tikslas yra rašyti uždraustomis temomis ir stiliais, pateikti pasauliui tiesos žodį apie eilinių ir neeilinių Maskvos pavaldinių pergyvenimus ir idėjas. Šioje raštijoje ypatingą vietą užima pagrindinis Lietuvos "samizdatinis" leidinys, "Lietuvos katalikų bažnyčios kronika", kurio jau šeštas numeris šiomis dienomis ištraukomis skelbiamas išėjimo spaudoje. Po rusiškosios "Bėgamųjų įvykių kronikos" ir ukrainietiškojo "Šauklio" uždarymo, lietuviškoji "Kronika" yra vienintelis tebegyvas tokio pobūdžio nuolatinis "laikraštis" visoje sovietijoje.

"Samizdatin" tiesos žodį su didžiausiais pavojais leidžiantiems ir jį čia vertinantiesiems malonu sužinoti, kad toji literatūra Vakaruose ne tik komentuojama bet ir kruopščiai, metodškai renkama. 1972 m. pradžioje Radio Liberty "Research Department" Miunchene pradėjo telkti

"samizdatinių" dokumentų tekstus ypatingame archyve, reprodukuoti jų kopijas paskiruose tomuose, ir juos suteikti ribotam skaičiui valstybinių ar universitetinių bibliotekų.

Miunchenishkame "samizdato" archyve nerenkama grožinė literatūra, o ribojamasi dokumentais "turinčiais reikšmės dabartinei sovietijai". Kiekvieno dokumento autentiškumas kruopščiai patikrinamas. Jų originalai ar originalų fotokopijos rūpestingai saugojami pačiame archyve, pasaulin teisleidžiami perrašyti, patvirtintieji tekstai ar vertimai.

Šių metų liepos mėnesį "Samizdato" archyve jau buvo sutelkta apie 18,000 mašinėlė rašytų puslapių; daugiau kaip 95 proc. jų buvo gauti po 1964 m. "Samizdatinė" raštija ypač domisi universitetai, rašytojai, žurnalistai ir Rytų Europos reikaluose besispecializuojantys mokslininkai. Pagrindinės bibliotekos šiuo metu aprūpinamos perrašytais "samizdato" tekstais yra: The Library of Congress Washington, The British Museum London, Die Bayerische Staatsbibliothek Miunchene, Bodleian Library Oxford, Ohio State University Columbus mieste, The Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass., Hoover Institution, Stanford, Calif., ir Universiteit van Amsterdam.

Kol priartės prie mūsų mažo taško, pradėkim nuo tolimiausių horizontų pakraščio.

Prancūzų rašytojas André Maurois, gabiai sukęs apie tuziną vertingų ir įdomių literatūros žymybių biografijų, tarp kitko, savo "Memuarų" pabaigoje pasakoja, kaip jis žiūrėjęs į tokių užmojų prasmę ir į pačias genialių meno kūrėjų asmenybes:

"Kai Marcelis Proustas parodo, jog jo vaikystėje "Guermantes" buvo tik vardas, ir kada vėliau už šio vardo jis atidengė visiškai skirtingą tikrovę nuo įsivaizduotosios, tai jis, kaip ir Balzakas, aprašo tik prarastas iliuzijas, bet suranda išgrynąją sąmoningą iliuziją, kuri yra menas...

Jeigu man pasisekė (rašant apie Balzaką), kad skaitytojas trupučią dalyvauja Balzako gyvenime ir balzakiniuose kūryboje, tai aš laimėjau ir tada žinau, kad atlikau naudingą darbą...

Mat, yra išganinga pagyventi su dideliu žmogumi ir pasigėrėti juo. Ne kaip marmuro statula, stungusia ir ledine, bet tokiu, koks jis buvo su savo stiprybėmis ir silpnėmis; daugiau pabrėžiant jo stiprybes, kadangi jis yra didis žmogus; ir jeigu jis sukūrė didelių veikalus, tai dėl to, kad jo stiprybė viršijo silpnę.

Žinau ir sutinku, kad (prancūzų rašytoja) George Sand buvo itin žemiška dukra, kaip ir mes kitai, veiklama visokių pagundų, bet tai jai nesukliudė, tarant (filosofu ir sutinku, kad Balzakas protarpiais Consuelo — modelį visom moterim. Žinau ir sutinku, kad Victoras Hugo kartais yra šurkštus, kartais ir paleistuvys, bet tai jam nesukliudė sukurti vyskupo Muriel personažą — skaidraus krikščionio. Žinau ir sutinku, kad Balzakas protarpiais būdavo nedėkingas (savo mellei ir geradariui) Laurai de Berny, arba pamiršdavo Zulmą Carraud, bet tai jai nesulaikė parodyti šaunią pagarbą ponai de Mortsauf. Didelio žmogaus gyvenimas įtikina skaitytoją, kad priešingumų suderinimas yra galimas, ir tarsi teikia jam pačiam daugiau pasitikėjimo. Tai aš ir norėjau atlikti...

Šiame pasaulyje, kur sunyksta ir dingsta visi dalykai — garbė, malonumai, turtai, — aš žaviuosi ir pasijuntu saugėn, susikurdamas mažytės tvirtovės, nenykstančias ir nepamainomas. Tai yra kai kurios patvarios draugystės..."

Kai mano ankstesnioji rauda apie J. Aistį buvo jau parašyta, bet dar neatspausta "Draugo" kultūriname priede, 1973 m. rugpjūčio 17 d. Amerikos lietuvių komunistinės krypties laikraštis "Laisvė" įsidėjo iš Lietuvos gautą Broniaus Raguočio rašinį apie "poeto tragediją" — "Kelis žodžius apie Joną Aistį". Turėčiau visokio pagrindo manyti, kad tasai rašinys gana autentiškai vaizduoja sovietinės Lietuvos oficialiųjų literatūros oficialią nuomonę apie mūsų mirusį draugą. Tad raudos papildymui norėčiau jį čia atsiliepti ir šį tą pakoreguoti truputį kitokiais tonais. Na, norėčiau dar dėl to, kad jų autorius B. Raguočis man yra šiek tiek pažįstamas, gi ypač kad jos straipsnis parašytas sovietinės linijos požiūriu (žinoma), gana inteligentiškai, be tenajos įprastos tradicinio vulgarumo, arogancijos ar chamizmo.

Gyvenimas pagal liniją

Bronius Raguočis yra žurnalistas bei literatūros istorijos jaunesnės kartos profesorius Vilniuje. P. P.

TRUPUTĮ KITOKIAIS TONAIŠ

Apie poetą Joną Aistį ir širdžių bei minties sovietizaciją

Bronys Raila

Prieš porą metų jis ilgiau viešėjo Jungtinėse Valstybėse, rinkdamas medžiagą savo specialybės studijom iš Amerikos lietuvių praeities ir dabarties.

Tada atsitiktinai teko su juo susipažinti ir vieną ilgą vakarą itin nebanaliai išsišnekioti. Tai buvo malonus, gana šiltas ir švelnus, ko ne "lyriškai lietuviškas" naujosios sovietinės komunistinės švietusomenės augintinis. Mano patirtimi, jis šiek tiek nuo kitų skyrėsi: ne provokuojančiu, bet nepaprastai subtiliu atsargumu, lyg ant jautriausių vaistinės svarstyklų sveriantis kiekvieną savo žodį. Mūsų natūralūs "ideologiniai antagonizmai" tik vieną sykį trupučią susikirto ir sužalavo, kalbėjantis į Solov'jovno ir Apyšius romanus. Bet ir tuo klausimu, kiekiau suspaudę, pajėgėm šiaip taip suvaldyti savo nervus.

Tie pasikalbėjimai betgi manyje lig šiol paliko vieną nuostabų įspūdį. Ligi tol dar nebuvau sutikęs kito tokio sovietinės Lietuvos autentiško komunisto, kuris, kalbėdamas bet kuriuo klausimu, visą laiką mokėtų išsilaikyti švelnumo ir man-

dagumo rėmuose ir tuo pat metu skrupulingiausiai nė per nago juodumą nenukrypti nuo vėliausio laikotarpio nustatytos lenininės-brežnevinės-sniečkinės linijos. Nesvarbu, ar tai būtų Brazinskų bėgimo Turkijon drama, ar Gabrielės Petkevičaitės-Bitės ano karo dienoraščių redagavimo klausimai, kur turėjai kai kurių priekaištų Vilniaus leidyklai. Savo begaliniu tikslumu Raguočis mane kartu žavėjo ir gąsdino.

Dabar pastebėjau, kad ir jo straipsnis apie Joną Aistį poeto mirties proga buvo parašytas taip pat, palyginti, gana mandagiai, be sovietinėje spaudoje įprasto šiurkštumo ir vulgarumo užsienio išbėgusiems nacionalistams, atidžiai paruoštas, šaltiniais dokumentuotas ir kartu dėstantis tarybinės Lietuvos leninistų pažūras į netarybinės išėjimo meno kūrėjus taip pat skrupulingai, su visais šios istoriofilosofijos tirštumais, niekur nenukrypstant nuo kompartijos nustatytos kultūropolitinės linijos.

Man rodos, kad jo sklandžioje ir slidžioje teorijoje neabejotinai yra keletas esminių klaidų ir, kas blo-

glau, prasmanymų. Spėčiau todėl, kad ne tik vertėtu, bet ir reikėtų Aisčio kūrybos bei jo asmeninio likimo plotmėje dar aiškintis tūlus svarbius ir nuolat tenajos kartojamus tvirtinimus, kiek išgalint, be per didelių pykčių ir demagogijos. Tegu mūsų neįskaitytas balsas ir negalės dabar nusiskardenti tėvynės liaudžiai, bet lai čia palieka pėdsakus.

Litūdesiai ir nerimal — geri ir blogi

Pirmiausia suminėkim kelis žodžius apie Aisčio lyrikos bendrąjį pobūdį, jos motyvus, temas ir formą, taip sakant, iš sovietinio požiūrio. Kaip atrodo, Aisčio eilėraščius (bent ankstyvuosius, dar laisvos Lietuvos laikais rašytus) Raguočis bus atidžiai paskaitęs, o gal ir mėgęs. Jo pateikiamoji poeto lyrikos charakteristika labai daug nesiskiria nuo mano anksčiau paškiecuotos. Bet tuoj suplyšta, įsivėlus dienos "ideologijai".

Jis nė trupučio neginėdija, kad "iš gyvųjų tarpo pasitraukė talentingas poetas". Šioje didkarių epocho

je buvęs ne eilinis rašėla, bet stambus rašytojas, savo gyvenamąjį laikotarpį suvokęs ir vaizdavęs, "kaip agoniją ir mirtį". Natūralu, kad jo poeziją todėl nuspalvino sielvarto, nuovargio ir kančios motyvai. Nors savo skausmą ir neviltį jis "bandydavo dangstyti ironija", bet vis labiau grimzdė į "kūrybinę, politinę ir žmogiškąją aklavietę", vis labiau buvo slegiamas dvasinės nerimasties, žmogiškos būsenos rūpesčių, grėsmingos dramatiškų įvykių artėjimo nuojautos, pagaliau gimtojo krašto nostalgijos, "kuri gali išvesti iš proto". Ir kai Aisčio kūryboje meilė Lietuvai "persipynė su atvira neapykanta ir priešiškuumu, aišku, tarybinei tėvynei, tai jo meninis pajėgumas pradėjęs silpti ir išsisėmęs...

Tai charakteristika, išreiškianti ir vertinimą. Kodėl tokia išvada? Mįslės raktas čia lengvai surandamas, jau trijų dešimtmėčių precedentais patvirtintas. Jei Aistis būtų pasisakęs už "pažangą", t. y. sovietinę Lietuvą, jei savo mokytoja būtų sutikęs laikyti Lietuvos kompartiją ir jos mamą Maskvojė, jei "progreso keliu" iš svetur su nusizeminimu būtų grįžęs Maskvai priklausomon Lietuvon, tai visi anie neigiami ir neįtakūs motyvai — liūdesio, nostalgijos, nerimasties, anijios, net pačios mirties! — būtų vertinami absoliučiai kitaip. Jie tada būtų iš aklavietės naudingi laiptai į tautą ir liaudį, teisingo "plietinio credo" ieškojimai, kuriuos pagaliau vainikuotų atradimas tikrai pažangaus, teigiamai kryptingo, t. y. komunistinio, maskviškai sovietinio kelio.

Su tuo iškyla bendresnio pobūdžio problemos, vis labai aktualios leninistiniams ir maoistiniams pasauliniui. O tai juk erdvės, kur valdžią pasigrobusių kompartijų centro komitetai, kaip taisyklė, vadovaujami neklaidingų genijų, periodiškai grūmoja meno kūrėjams ir juos bėra, o iš šių tarpo talentingesnieji ir sąžiningesnieji vienaip ar kitaip vis spiriasi ir maištauja. Ir tada reikia su maldavimais aiškinti klausimus: ar leistina meno kūryba be "plietinio credo"? ko vertas rašytojo kelias be valdžiai reikalingo partinio kryptingumo? ar yra prasmės pakęsti tik šiaip sau autentiškai žmogišką ir lietuvišką, visai asmenišką ar net subtiliai intymią poeziją? Pavyzdiui, kaip Aisčio...

Šis tas iš "šventųjų raštų"

Ieškodami trumpesnių atsakymų, geriau pasidairykim pavyzdėlių tiesiai iš "šventojo rašto".

Kitai sakant, iš Salomėjos Nėries lyrikos, kurios eilių rinkiniai laida po laidos tomeliais ir tomiais vis naujai atspaudžiami liaudies gerovei ir režimo garbei. Raguočis buvo per jaunas pažinti šventąją asmenišką, bet man likimas lėmė šią palaimintąją iš visai arti matyti ir net padraugauti kaip tik jos karščiausiais užsidegimo ir švenčiausių "credų" lūžimo metais. Dabar, rodos, jau užtekų perspektyvos vėliau pažvelgti į šios transfigūracijos padarinius ir mėginti "amžinybės žvilgsniu" atpažinti ir iš naujo perseikėti kūrybines vertybes.

Kai dar po 50 metų galutinai užsimirš daugumas asmeniškų meliųjų ir neapykantų, Salomėja, mylėta ar nekęsta, greičiausiai pastoviai užsiliks lietuvių literatūros chrestomatijose ir ne vienos gimnazistės dienoraščiuose. Galėčiau galvą guldinti, kad ne visa, o daugiau savo pačių asmeniškiausių, pačių intymiausių mergaitiškų motyvų eilė-

(Nukelta | 2 pusl.)

Alfonsas Dargis

Kompozicija (allejus, 1972)

Iš parodos Čiurlionio galerijoje, Chicago (žūr. 3 pusl.)

Paroda, kurioje pailsi

arba Orfėjaus melodijos Alfonso Dargio spalvose

KAZYS BRADONAS

Ročesteriečio Alfonso Dargio praėjusį penktadienį Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, atidarytoji, dar šandien ir rytoj publikai atvira tapybos paroda vėl yra gailinantis spindulys naujo sezono parodų eilėje.

Dailės, ypač spalvos mėgėjams Alfonso Dargio kūryba yra ne tik mūsose, bet ir kaĩmyniñiuos amerikiečių gerai pažįstama. Alfonsas Dargis yra kūrybingas ir atkakliai dirbantis dailininkas, kurio parodos Rochesterio galerijose ir kitur nėra vien tik atsitiktinis reiškinys, bet gerai apgalvotas, kruopščiai paruoštas ir kūrybingai įkūnytas faktas, metal iš metų pasikartojantis, bet vis naujas laimėtais rezultatais ir šviežios tapybos dargiškais niuansais.

Mūsų dailės kelyje kadaise buvo beveik skundžiamasi peizažo dominavimu. Taip iš tikrųjų buvo nepriklausomybės metais ir net ligi pat šių dienų išeivijoje. Dauguma mūsų geriausių dailininkų buvo ir tebėra didžiausia dalimi peizažistai: Adomas Galdikas, Adomas Varnas, Viktoras Vizgirda, M. Šileikis, Antanas Gudaitis ir kt. Laisvajame pasauly pokario metais dauguma jaunesniųjų ir net gera dalis vyresniųjų pasinėšė madingo abstraktizmo kryptimi, kur nei peizažo kontūrų, nei figūrinio objekto beveik nebėliko, pasitenkinant vien efektingu spalviniu žaislu.

Jau neturpmoje savo kūrybos raidoje Alfonsas Dargis šimtu procentų neužsiangažavo nei vien tik peizažui, nei vien tik abstraktui. Visuose savo kūrybos etapuose jis daugiau ar mažiau vis liko ištikimas klasiikinio meno ryškiausiai bruožui — figūrai ir figūrinei kompozicijai.

Tiesa, kiek ankstesnėse savo parodose Chicagoje ir kitur abstrakto pusėn buvo kone kryptelėjęs ir Alfonsas Dargis. Piešinio ir spalvos kontūrinė linija jo

darbuose buvo beveik dingusi, vien tik spalvomis ir jų tonais išgaunant subtiliausius efektus. Tačiau Alfonsas Dargis vis dėlto ir arti abstrakto stovinčiuos savo darbuos figūrų ir figūrinių kompozicijų galutinai ir visiškai neatsisakė. Tam tikri geometriniai, architektūriniai ar net portretiniai objektai vis tiek prasišvietė pro spalvas, tik pirmu įspūdžiu primenančias abstraktą.

Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, šiuo metu vykstanti naujausių Alfonso Dargio darbų paroda (šandien ir rytoj atdara nuo 11 val. ryto iki 9 val. vak.) yra kone visų ligšiolinių dailininko ieškotimų ir atradimų sintezė. Tai pasiektoji kūrybos viršūnė, kuri, kaip chrestomatinis pavyzdys, jau pasilieka lietuvių dailės istorijoje.

Tik peržengus parodos slenkstį, krinta akin labai tiksliai išplauotas galerijos salių, sienų ir paveikslų apimties bendrasis išdėstymo vaizdas. Viskas subtiliai pasverta erdvės ir plokštumos kompozicine prasme, net paveikslų įreminimas neišoksta iš bendro simfoninio parodos skambėjimo. Žiūrovui nereikia bijoti, kad kur nors pamatys styrančią atkūstinumą, tiesiog parodos apipavidalinimo chaosą, kurio kartais mūsų rengiamose parodose vis pasitaiko. Kas nors čia gali pasakyti, kad tai tik antraeilė dalykai, kurie paveikslų vertės nelemia. Taip. Bet lemia pirmą apipavidalinimo kontaktą su dailininku. Ogi kam, jei ne žiūrovui, dailės parodos beruošiamos. Ir koks ryšys tarp dailininko ir žiūrovo begali užsimegtų, kai paveikslai rodomi be rėmų, kur šių tikrai reikia, kai darbai tik segtukais prie sienų prisegti, o jiems iškritus, kabo lyg išmesto popieriaus skiautės. Jei pats dailininkas savo darbų taip nevertina, ko jis gali bereikalausti iš žiūrovo.

Alfonso Dargio paroda visai

kas kita. Ji lankytoją tuoj pat džentelmeniškai prakalbina, galerijos slenkstį vos peržengus. Parodos kultūringas pokalbis nenutrūksta visą laiką, kol žiūrovas musorgskinės muzikos žingsniu eina nuo paveikslų prie paveikslų. Alfonso Dargio parodos aplinkoj žiūrovas tiesiog pasilsis, spalvinės ir kompozicinės salių bendrosios harmonijos apsuptas. Iš parodos greit išeiti nesinori dar ir dėl to, kad ir jos temos ir spalvinių gamų nuotaika skamba lyg gražesnio pasaulio orfėjinė muzika, kuriai labai dekoratyviu simboliu galėtų būti ta kone graikiškoji kaukė su raudona švilpyne (Kompozicija Nr. 6) ir kurios melodijos klausai ir neatsiklausai.

Kaip ir kuo Alfonsas Dargis pasiekė jau minėtą savo ligšiolinės tapybos viršūnę šioje parodoje? Kas naujo ir kas geriausio seno joje? Kaip visa tai dailininkas sulydo į tobulo skambėjimo spalvinę ir kompozicinę naugę?

Labiausiai mums įprastas Dargis ir šioje parodoje atpažįstamas jam būdingose spalvose: mėlyna, raudona, žalia, kone juoda, tik pasinėšusi pilkumon ar rudumon. Bet visos šios spalvos yra grynai dargiškos, nerėkiančios, akį švelniai raminančios, su savotiškai prigesintais tonais.

Lyginant su keliomis ankstesnėmis Alf. Dargio parodomis, naujiena šioje yra daug kur piešinio linijai, paveikslų kompozicijos savaime tapo labai konstruktyvios: geometrinės ir žmonių figūros komponuojamos tiesiog kaip architektūrinio užmojo dalys lygios spalvos fone (Kompoz. Nr. 4.). Kitur vėl dailininkas savo kompozicijų foną skaldo į kelių spalvų horizontales plokštumas, kiekvienoje jų įkurdamas savitai egzistuojančias figūras, tačiau viską apjungdamas bendros lygties (Kompozicijos Nr. 54, 27, II).

Kai kurie paveikslai vėl atrodo lyg stipriai dekoratyvios freskos,

Dailininkas Alfonsas Dargis, 1973

ant akį apgaunančio, neva grublėto sienos paviršiaus (Komp. Nr. 9) arba atvirkščiai — ant lygios spalvos fono pabertos figūros, namai ir kiti kompozicijai reikalingi objektai sukelia kone cementiniai rupaus savo paviršiaus įspūdį (Kompozicijos Nr. 2, 20, 23).

Šioje parodoje, kaip minėjome, daug kur atsiradus stipriai piešinio linijai, paveikslų kompozicijos savaime tapo labai konstruktyvios: geometrinės ir žmonių figūros komponuojamos tiesiog kaip architektūrinio užmojo dalys lygios spalvos fone (Kompoz. Nr. 4.). Kitur vėl dailininkas savo kompozicijų foną skaldo į kelių spalvų horizontales plokštumas, kiekvienoje jų įkurdamas savitai egzistuojančias figūras, tačiau viską apjungdamas bendros lygties (Kompozicijos Nr. 54, 27, II).

Savotiškai žiūrovą nuteikia ir

tos Alf. Dargio kompozicijos, kuriose lygiam spalviniam fone tam tikroje tvarkoj pludūriuoja tartum besvoriai objektai, vienur mažiau, kitur daugiau apkrauti ir literatūrinės minties potekste (Kompoz. Nr. 6, 21). Aplamai Alf. Dargis savo paveikslų visai neįvardija, juos tik sunumeruodamas ir visus vadindamas kompozicijomis, tuo palikdamas daug laisvės pačiam žiūrovui.

Labai žmogiška šiluma Alf. Dargis apsupa jo labai pamėgtą temą: žmogiškos poros figūras. (Kompoz. Nr. 24, 36, 40, 3, 23, 53 ir kt.). Aplamai, stebėdami Alf. Dargio vaizduojamą žmogų, jaučiame kažkokią jo dvasinę giminybę su senąja lietuvių liaudies kūryba, gal net su Vytauto Igno figūrų tavin įsižiūrėjusiais veidais ar net ir su tolimais senųjų Meksikos indėnų meno aišais. O iš tikrųjų tai, tur būt, kal-

Medardas Bavarskas

DON KICHOTAS

*Matau pasaulį aš: gražų ir įklotų.
Nors juokias mano prieštai ir tie, besidėdą draugais.
Ant žirgo seno sėduos aš kaip Don Kichotas
Ir joju pievomis ir joju aš laukais.*

*Dar niekad nematytas, kaip rasos kristalas žvinta rytas.
Jau Don Kichotas kelio nepames.
Nebeilgai manęs belauks tamsiam rūsy pilies žavioji
Ten uždaryta metų daugelį tenai atskirta nuo mangs.*

*Nors metai slegia man pečius, bet kalavijas
Dar mano rankose nesudrebės,
Nes Don Kichotas jėgos, nei pašaišos nebijo,
Nei jojo kapui iškastos duobės.*

*Tai mano prieštai, tai ne malūnai vėjo,
Kur kartą atėmė žaviąją senjoritą man.
Bet, pagaliau, ilgai lauktoji valanda kovos atėjo —
Nenugalėti Don Kichoto nė vienam!*

*Ir jei ne rytą šį, tai rytą kitą
Atidarysiu aš užburtąsias pilies duris.
Po tiekios metų nesėkmių aš apkabinsiu savo senjoritą,
Ir džiaugsmo ašara man skruostu nusiris.*

*Nes aš matau ne šį sumiektintą pasaulį,
O kitą, kurio nemato mano prieštai ir tie, bevaidingą*

*draugus senai —
Mano namai tenai, kur pergalė, kur gėlės, saulė,
Kur senjoritos žypsena, mano namai tenai.*

PRISIMINIMAS

*Tu kartą man sakei. — sugrįši, —
Niekados nepagalvojuos apie tai.
Juk nieks tavo prie manęs neberišo...
Kaip lapkričio lapą nukritusį
Nė sapne tu manęs nematai.*

*Kas sapnuoja lapus vakarykščius?
Kas prisimena žiedus leduos?
Vien sugrįžta vaizdai iš pavasario seno, pernykščio,
Rankoj nešančio man tavo balso aidus.*

1973

ba kiekvienos liaudiškai tyros, gerąją prasme naivokos, bet nuoširdžios, kūrybinį slenkstį pasiekusios sielos balsas. O viso to dar gerokai yra ir į rafinuotos kultūros pakopas pasižokėjusioj Alf. Dargio kūryboje. Tas kone dingusio pasaulio prikėlimas ir jo su-lietimas su mūsų amžiaus dailės

slinktimi ir yra pati stiprioji Alf. Dargio magija. Tai spalvomis prišaukta orfėjiškos švilpynės melodija, kuri glosto ne tik žiūrovo širdies pulsą, bet, atrodo, ir tų trijų gerųjų žmogukų, iškuku-sių į Kompozicijos Nr. 10 vidu-

Apie Joną Aistį ir sovietizaciją

(Atkelta iš 2 psl.)

mą, kad, palyginti su smetoniniais laikais, Lietuvos pramonė dabar pažengusi pirmyn 38 kartus daugiau. O jei kurio produkto anksčiau visai nebuvo gaminama, tai jo pramonės gamyba dabar padidėjo šimtą kartų..

Kai apie visa tai skaitau, žiūriu nuotraukas, matau albumuose, specialių propagandinių parodų aparasyuose ar pasikalbu su kuriuo rimtesniu prakeikėniu iš tėvynės, — aš nestatau iš karto ragų, negriau-nu sveiko ir teisingo tikėjimo, kad ten mūsų broliai ir net vadinamieji ideologiniai prieštai iš visų jėgų stengiasi gerinti ir gražinti tautos gyvenimą, išsilaikyti, atsispirti, stiprėti,rungte išrungti garbingų ir kiek galint stambesnių laimėjimų. Tatai maždaug visur akivaizdžiai iš paviršiaus matyti ar bent justai. Tad man neskauda ir nė kiek nesunku tikėti šiuo progresu, pasijusti laimingesniu ir sveikinti, kad mūsų tauta net ir plieno apynasrių pažabotom sąlygomis ne atgal klumpsi, — ne vietoje stovi, bet sparčiai bėga pirmyn didelės pažangos žingsniais, turtėja gerovės lobiais, džiūgaufi kone laimės pertekliais...

Bet tokioje skaisčioje padangėje tuojau pat iškyla tamsesnis debesėlis.

Pasidaro keista, beveik nebesu-prantama, kodėl tas pasakiškas progresas taip uždarai saugomas, skru-

pulingai kontroliuojamas, mažne slepiamas nuo mūsų, vargšų užsteno brolių, aktų ir smegenų. Iš-skyrus kompartijos privilegijuotus ir užsieny nieko nereikšiančius, pasitikėjimo neturinčius propagandistus, kitiem vis kliudoma ramiai, laisvai, per ilgesnį laiką su tuo progresu ir jo prigimtini susipažinti, giliau iš-tirti, ypač betarpiškai, be sargybi-nių ir visokių zonų barjerų pajus-ti tikrąsias žmonių kasdieninio gy-venimo sąlygas ir jų nefalsifikuo-tus nusistatymus. Tik toks susipa-žinimas ir, jei norit, bendradarbia-vimas būtų prasmingas ir rimtas.

Kiek prisimenu, net kruvinojo Smetonos laikais nebuvo draudžia-mos Amerikos "pažangiesiems" lietu-viam laisvai lankytis tėvynėje, pa-būti kiek ir kur tik nori ir nevar-žomai stebėti viską, kas jiems patiko ar nepatiko. Net toks tarybinio pa-minklo nusipelnęs Rokas Mizara, kai ten lankėsi, nebuvo verčiamas būtinai sustoti tik Metropolio vieš-butėje ir tik ten susikviesti savo gi-minaičius iš Dzūkijos. Nieko pana-šaus — jokio valdžios šoferio ar turizmo biuro direktoriaus nelydi-mas, jis galėjo lankytis, kur tik no-rėjo ir kur jam patiko. O dabar to-kia turizmo laisvės laime naudojasi tik jo našlė, maloni ponja Ieva Mi-zarienė — ir dažnai, kaip atrodo, kone kasmet.

Jau net ir "Akiračiai" ragina pro-testuoti, kai ankstyvesnis, tegu bu-

vęs ir mažytis santykiavimo atodrė-kis, dabar vėl labiau ir labiau už-šaldomas. Tatai visiškai keista aki-vaizdoje bendrojo tarptautinio ato-slūgio, kurio siekiančios dabar skel-biasi ir Rusija ir Amerika.

Ryšių su tauta nutraukimas...

Tad man atrodė, kad poeto trem-tinio nekrelogo nebūtinai derėjo kalbėti ir tvirtinti apie dalykus, ku-rių neleidžiama bešališkai patik-rinti ir kurių argumentinė galia dėl to iškart sugrūva. Dalykai būtų paprastesni.

Matyt, nėra tiek progreso ir lai-mės, kiek skambinama. Ne nuo šiandien visam pasauliui žinoma, kad Maskva ir kompartija nepasiti-ki savo saugumu, įtarinėja visus už-sieniečius, nepasitiki nei maskoliais, nei ypač kitų tautų pavaldiniais. Sovietų (ir jų buv. ideologinių brolių kiniečių) išpuoselėta izolia-cijos, policinės kontrolės, baimės ir teroro sistema yra unikumas dvide-šimtajame amžiuje. Net tamsiaisiais vadinami Viduramžiai ar feodaliz-mo Europa tokios sistemos ligi to-kio laipsnio neapraktikavo. Taigi "istorija" pasukta labiau gal regre-san, ne progresan.

Ir kada ši pažangybės erdvė taip uždaryta, užsklęsta, kontroliuojama, cenzūruojama, daugiau apipiaustu-ta negu po žyduko kūdikio krikšty-nų, tai kiekviena proga stengiamasi priminti, kad tie lietuviai meni-ninkai, kurie šitokioje sistemoje ne, panorėjo ar jautėsi negalėsia žmo-giškai gyventi ir kurti — girdi, jie

pabėgėliai nuo tautos, atskalos ir atplaišos, nutraukę ryšius su gim-tuoju kraštu, nudžiūvusios šakos, šmeižėjai tėvynės gyvenimo (kurio neleidžiama pažinti), o policinio žurnalizmo terminologijoje tiesiog buržuazinės, fašistinės ir hitlerinės atmatos.

Aiščio portretui šį kartą buvo pri-dėtos dar dvi spalvos: 1. jo atvira neapykanta Lietuvai ir naują kelią pasirinkusiai lietuvių tautai ir dar 2. jo paties noras užkirsti kelią savo žodžiui į Lietuvą (!). Skaitytojai man netikės, bet nejuokauju, tai ne mano žodžiai, o tik raidiškai tikslios citatos iš tarybinio profesoriaus straipsnio.

Tiesa, kad didelė senosios išeivi-jos ir naujųjų pokarinių imigran-tų (buv. politinių pabėgėlių) da-lis visai nutraukė ar sparciai silp-nina saitus su senąja tėvyne — poli-tinius, dvasinius, kalbinius. Jie no-ri ir stengiasi be lietuviškų žymų sutirpstančiai įsijungti į gyvenimą krašty, kur rojus ieškojo ar prie-glaudą surado. Tačiau yra daugiau negu vaikiška nesąmonė agitprop-o žargonu suokti, kad nuo tautos at-plyšo ir takus į Nemuno šalį už-arė vėlesnieji išeivijos kultūrininkai, menininkai, ypač rašytojai.

Vieni iš tėvynės su skausmu pa-sitraukė, o Aistis pasiliko užsienyje kaip tik dėl to, kad teisingai suvo-tė kad lietuvių tautos kelio 1940 ir 1944 metų "pasirinkimus". Visi ge-riau ryžosi rinktis tremties vargo kelią, daug ko, net visko netekti, bet likti laisvais ir turėti palankes-nes sąlygas iš svetur padėti savo

tautai vėl atrungti dvasinę ir poli-tinę laisvę. Tai buvo didelis, žino-ma, kiek retoriškas, ne vienam gal per sunkus pašaukimas, ir tosios misijos golgotoje kai kurie ilgai-niui gal apsilpo ar kiek iškrypo (ypač dėl tūlių nevykusiai sugalvo-jamų ir dar kvailiau interpretuojamų politinių rezoliucijų). Bet ap-lamai, argi galėjo nutraukti ryšius su tauta tie, kurie kaip tik lietuviš-kausiai jautė ir rašė, pagal išgales kūrė naujus veikalus iš tautos bui-ties ir apie jos likimą, sekė jos gy-venimą iš knygų ir spaudos, daž-nas stengėsi ko arčiau pažinti ir ta-rybinės liaudies gyvenimo pulsą, nors siurautėlyčiais plyšiais prasi-skverbė į anapus.

Ypač griozdiškai skambėtų ry-šių nutraukimo priekaištas Aisčiui.

Per pusketvirtą dešimtmečio už-sienyje šis gi nė žingsnio nepasi-traukė nuo lietuvių literatūros ir spaudos. Keletą metų "Laisvosios Europos" lietuviškame sektoriuje net turėjo tarybą specialiai skaityti visą sovietinės Lietuvos spaudą, sek-ti, studijuoti tautos buitį ir būtlį (... "aš į ją kasdien žiūriu, kaip per mikroskopą", jis man anuomet rašė viename laiške).

Nebeu atokus ir antrai pusei — pogrindžio Lietuvai. Ne kas kitas, o Aistis buvo paprašytas suredaguoti ir parašyti įvadą Lietuvos laisvės kėlė lietuvių tautos kelio 1940 ir 1944 metų "pasirinkimus". Visi ge-riau ryžosi rinktis tremties vargo kelią, daug ko, net visko netekti, bet likti laisvais ir turėti palankes-nes sąlygas iš svetur padėti savo

visą likusį gyvenimą Aistis pralei-do tarp knygų ir žurnalų, dažnai ir lietuviškų, Amerikos Kongreso bibliotekoje. Jo straipsniai "Drauge" sovietinės literatūros ir lietuviškų gyvenimo klausimais pernelyg aki-vaizdžiai rodė, kad jis niekad ne-buvo nutraukęs, net nesusilpninęs savo dėmosi ir ryšių su savo gim-tojo krašto buitimi ir likimu.

Be abejo, ne visiem galėjo patik-ti, kaip jis matė, galvojo ir ką ver-tino. Maskvai ir jos komisarams Lie-tuvoje, draugui Antanui Sniečkui ar tokiam "lietuvių tautos ideolo-gui", kaip Genrikui Zimaniui, gali-mas dalykas, kai kurios poetiškos ir mažiau poetiškos Jono pažirtos buvo ne visai prie pat širdies. Bet ar nuomonių išsiskyrimas su Krem-liaus komisarais, Sniečkumi ir Zi-manui, jau automatiškai yra "ryšių nutraukimas su lietuvių tauta"? Ir nuo kurio laiko dvasinės ir politi-nės laisvės reikalavimas tėvynei, valstybinės nepriklausomybės troš-kimas savo tautai virsta poeto kūry-bine ir žmogiškąja "aklaviete"?

Būtų per banalu čia jungti at-sakymus, kuriuos daugelis žino ir Lietuvoje, įskaitant, gal būt, ir pa-tį kolegą profesorių...

Be abejo, tik visiškai laisvi bal-savimai galėtų šiek tiek atskleisti, su kuo lygiuojasi toji tauta, kam ji pritaria, ką jos dauguma jaučia. Bet kad tautos dauguma unisonu ne-dainuoja su kompartija, tai jau pa-rodė visa naujojo socialinio gyveni-mo struktūra. Tikrų šalininkų gal 10 procentų, gal dar mažiau, o ir kiek jų tarpe kremliška nuosir-

džių? Tad ne Aistis ar rašytojai pa-bėgėliai, bet kaip tik ta grupė, tie naujojo progreso patalkūnai ir mū-sų darbo liaudies parazitai yra nu-traukę, taip lyg pėliu nuplovę dva-sinius ir gyvybinius saitus su lietu-vių tautos dauguma, kad gal nie-kad nebepavyks juos širdingai su-megzt.

Apie neapykantos vaidmenį kūryboje

Kai poeto nekreloge išgirstam apie "progreso logiką", "ryšių nu-traukimus", "aklavietes" ir panašų agitpropo žargoną, su liūdesiu re-gim, kaip vis labiau skiriasi rytų civilizacija nuo vakarų civilizacijos tradicijų, kur nekreologai rašomi, aplamai imant, atsargiai, švelniai, daugiau minint velionio tauruo-sius bruožus ir ką jis pozityvaus ar jdomaus gyvenime atliko, emocijos polėkiuose teigiamumas verčiau gal perdardant, negu vis tik ydas, trūkumus ar niekšybes atkasant.

Bet dabar nebe tie laikai! prie Nemuno ir Nerės. Vienas iš di-džiausių moderninės Lietuvos pō-tyje, girdi, ne tik nesuprąts "isto-rijos kelio", bet ir Lietuvą mylęs kažkaip psichopatiškai, tiesiog be-protiškai. Mat, Aiščio meilė Lietu-vai jo kūryboje "persipina su atvi-ra neapykanta" tai pačiai Lietuvai ir priešišku tautos "pasirinktar" santvarkai. Tad tvirtinimas itin ka-tegoriškai ir dalykas kiek rimtesnis, gal vertas atviro komentaro.

(Bus daugiau)

Laiškai Teilhardo šalininkams (2)

Teilhardas - medžiagos mistikas

Antanas Macėma

1 Kas yra tasai šaltinis, iš kurio teka Teilhardo mintis? Nes kol nesame jo radę, tol ir pati ši mintis atrodo ne tik abejotina, bet net ir fantastinė, vadinasi, nerimta ir todėl neverta didesnio dėmesio. Teilhardas yra buvęs daugiakryptis žmogus. Tačiau nuostabu, kad kiekvieną kryptį, kuria jis mėgino žengti, čia pat yra jo paties užtertiama. Tik vienas šiam reikalui pavyzdys. Kaip evoliucijos teoretikas, Teilhardas įsamiškai pabrėžia, kad, pasirodžius žmogui žemėje, evoliucija tapo sudėta į jo rankas ir kad jis dabar ją vedas, kurdamas kultūrą. Bet štai, kitoje vietoje jis pats išjuokia šią pagrindinę savos teorijos mintį: "Negailestingai aišku, koks juokingas yra žmonių išdidumas norėti pasaulį tvarkyti ir jam uždėti savas dogmas, savus mastus, savus sandėrius" (Lobgesang, 83). Tačiau kas gi yra visa kultūra, jei ne žmogaus dogmų, mastų, sandėrių įkūnijimas visatoje? Kodėl tad ši pastanga turėtų būti juokinga? Ir ar neosferos evoliucija galėtų vykti kitaip?

Tokių pavyzdžių galima būtų pateikti daugybę. Jie visi rodytų, kad daiktai Teilhardui, kalbant Putino žodžiais, kažkaip dvilypuojasi, ir kad jis nebežino, "kokiu vardu juos vadinti". Pasaulio regimybę, kurią jis turi pasvesti kaip kunigas, tobulinti kaip vienuolis, apmąstyti kaip filosofas bei teologas, — ši regimybė greitai jam virsta "banalia žeme", į kurią nusileidęs, jis jaučiasi esąs svetimšalis (jo pbr.), kalbas nebesuprantama kalba ir tampa "našta net ir tiem, kuriuos jis myli, nes jie visados jaučia, kaip nenugalimai jis ieško kažko užu ju" (Lobgesang, 85). Jam kartais net ir pačiam atrodo, esą jis kalba tik apie apraiškas (les phenomenes); šitaip norėtų suprasti jį ir kiti (plg. Paškus I, 9, 417; Paškus II, 17, 1). Iš tikro betgi, jis kalba apie aną kažką, kuris glūdi anapus apraiškų, kuris yra jį patraukęs, pririšęs, sužavėjęs ir virtęs jam "atramos tašku bei priebėga (būti) šalia (jo pbr.) visuomenės" (Lobgesang, 84).

Zodis "šalia" čia yra ypatingai svarbus. Teilhardas, kuris visuomenės noosferos išsivystyme yra taip stipriai pabrėžęs, jog dėl to, atrodo, nukentėjęs net asmuo, — tas pat Teilhardas randa aname "kažkame" priebėgą egzistuoti šalia visuomenės ir tuo būdu paneigti visą žmogaus bendrėjimo sampratą. Šio "kažko" šviesoje mūsų regima žemė virsta jam "banalia žeme", jos džiaugsmas bei kančios irgi banaliais, jos aistros neskanios ir jos jausmai nusilpusiais: Teilhardas rašo, esą jis "ligi prikloumo išragavo jų (žmonių, Mc.) džiaugsmų bei skausmų banalumą, jų vargų smulkų egoizmą, jų aistrų neskanumą, jų jausmų nusilpimą" (Lobgesang, 83). Tai skamba beveik kaip paniekas kasdienio žmogui, kuris pasidaręs įdomus tik antžmogio (sur-homme) būsenoje. — Kur tad glūdi šio keisto dvilypumo šaltinis? Kas yra tasai "kažkas", kurio Teilhardas nuolatos ieško užu daiktų bei asmenų ir kuris jį nesyki padaro negailestingą ir net neregi konkretybei?

2

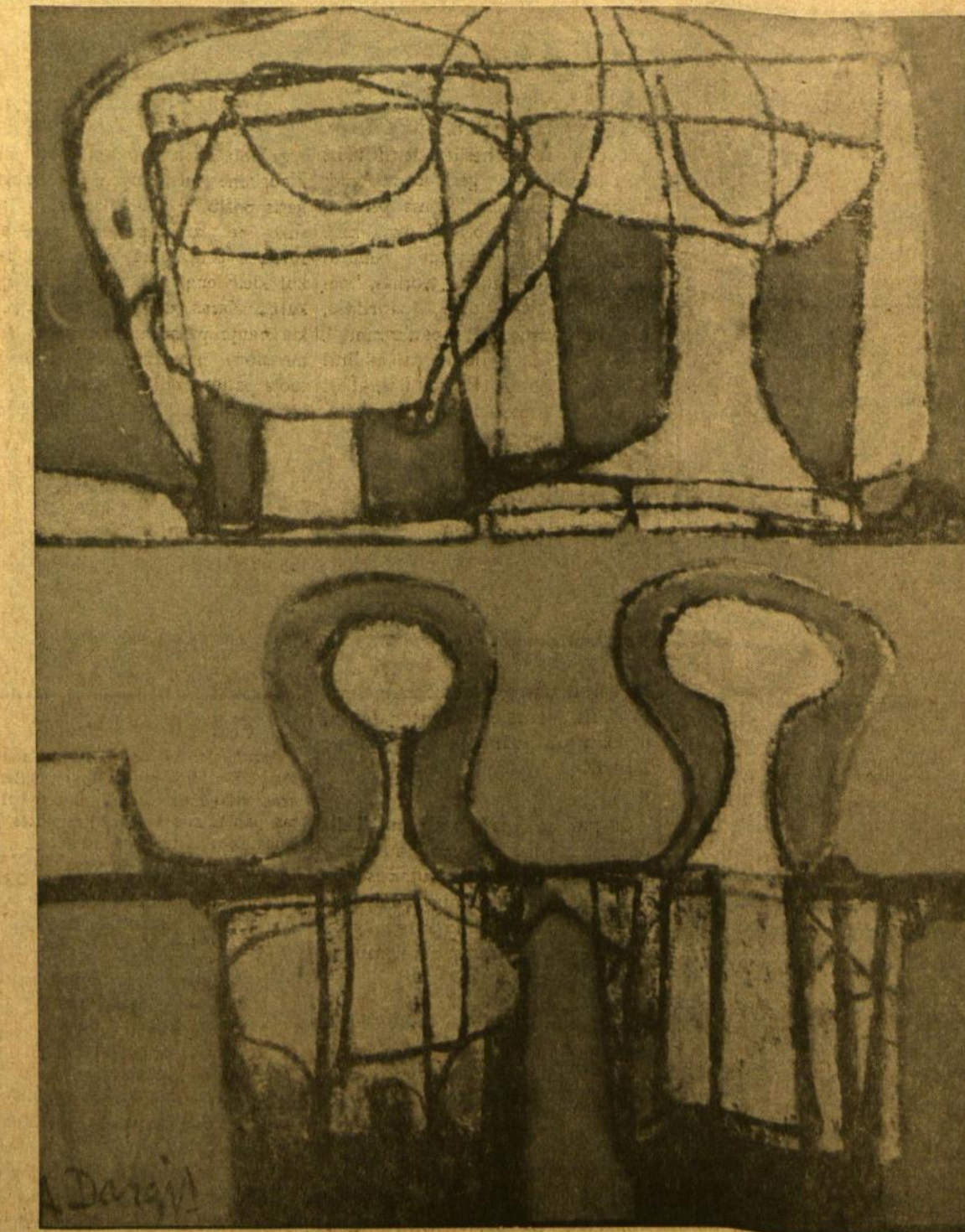
Henri de Lubac, uoliausias Teilhardo raštų aiškintojas ir jų gynėjas nuo kritikų, pastebi, kad "tėvelis Pierre Teilhard de Chardin nebuvo nei metafizikas savo pašaukimu, nei teologas savo profesija: jis buvo mistikas" (Lubac, 119; plg. 115-16). Tai nereiškia, kad jis nebūtų buvęs išstudijavęs filosofijos ir teologijos: šia prasme jėzuitai pa-

ruošia savo žmones labai gerai. Tačiau vienas dalykas yra kurią nors sritį išmokyti, o kitas — būti jai artimam savos dvasios sąranga. Tokios sąrangos Teilhardas neturėjo nei filosofijai, nei teologijai. Todėl Lubacas ir pastebi, kad jis gana anksti — tai pripažįsta ir pats Teilhardas — pradėjo atšalti teologiniam klausimui (plg. Lubac, 116). Dar mažiau jis buvo linkęs filosofijon ir todėl nesyki mėgino atsiriboti nuo metafizikos, kuri jam atrodė esanti geometrinė (plg. Lubac, 116). Teilhardo sistema, pasak Lubaco, "beveik visados sąmoningai susistoja ant metafizinių ir teologinių problemų slenkščio" (Briefwechsel, 142).

Be abejo, Teilhardo traukimas iš nuo filosofijos ir teologijos buvo ne kas kita, kaip atgrasa mokyklinėi filosofijai ir teologijai (plg. Lubac, t. p.). Sykiu betgi tai buvo ir ženklas, kad jis nepajėgia kūrybiškai apvaldyti to, ko buvo išmokęs mokyklos suole, ir sujungti su tuo, ką buvo išmąstęs jis pats. Žinoma, mokyklinė filosofija ir teologija visados buvo ir bus ankšta ir sausa. Tačiau ji teikia griežtų sąvokų, aiškių apibrėžčių, loginių išvadų, drausmindama tuo visą mūsų protavimą. Kai šios pradinės protavimo formos yra pakankamai giliai pasisavintos, galima ir reikia jas peržengti, pralaužiant jų ankštumą, ir kūrybiškai leisti į naujas sritis. Taip yra darę visi didieji filosofai ir teologai. Nė vienam iš jų mokyklinė teologija ar filosofija nėra buvusi kliūtis, kaip matematikos kūrejam nėra kliūtis dauginimo lentelė. Atšalti šiem pradmenim reikiama parodyti, kad ne jiems žmogus yra gimes.

Teilhardas buvo gimęs mistikai. tikrovę jis mistiškai pergyveno ir mistiškai mąstė. "Jeigu iš viso esama neabejotino mistinio mąstymo, tai jį turėjo P. Teilhard de Chardin", teigia jo ordino bendrabrolis ir gamtos filosofas A. Haas, sudaręs Teilhardo sąvokų žodyną vokiečių kalba (Lex II, 181). Teilhardo minčiai išeities taškas yra ne tyrimas (mokslo srityje), ne loginis apmąstymas (filosofijos srityje), ne Bažnyčios dogma (teologijos srityje), bet vizija arba regėjimas. Žinoma, Teilhardas ir tyrinėjo, ir mąstė, ir tikėjo. Bet visa tai buvo pažadinta bei palaikoma anos jo vizijos. "Ir pats Teilhardas, Lubaco liudijimu, yra kalbėjęs apie savo viziją; jis pats labai dažnai yra šaukęsis tam tikro patyrimo ir vidinio įvykio, kuris niekados nesiliovė buvęs ir jį valdęs" (Briefwechsel, 145). "Man atrodo, rašo Teilhardas, kad aš kažką regiu ir norėčiau, kad šis kažkas būtų regimas" (Briefwechsel, 68). Trumpai tariant, Teilhardas yra buvęs "regėjimo žmogus" (C. Cuénot).

Ši kažko vizija ir yra buvusi Teilhardo minties šaltinis. Lubacas tvirtina, kad Teilhardas visuomet pabrėžęs, esą "jo vizija buvo pirmais ir grindžiamasis pradai, iš kurio išsivystė visa kita tarsi bangų raitais" (Briefwechsel, 146). Dar aiškiau šią mintį išreiškia Lubacas kitoje vietoje: Teilhardas, pasak jo, "tik dedasi (donne seulement l'air) vienur kitur išvystęs abejotinę filosofiją, mes pasakytume: beveik mitologiją; iš tikro betgi jis jau iš anksto esti įtaigojamas (s'inspire) neabejotinai savo tikėjimo tiesu" (Lubac, 310). Atrodo, kad ta pačia prasme Teilhardo mąstyseną supranta ir A. Paškus, teigdamas: "Teilhardo teorijos durys atidaromos tik soteriologiniu raktu" (Paškus I, 2, 70), vadinasi, tikėjimu ir išganyką ir išganytoja. Kitaip sa-

Alfonsas Dargis

Iš parodos Čiurlionio galerijoje, Chicago (žiūr. 3 psl.)

Kompozicija (aliejus, 1972)

kant, Teilhardo teorija yra ne kas kita, kaip mistinės jo vizijos projekcija į mokslinę plotmę. "Ji yra, kaip sako Lubacas, ne tiek išdava, vargingai proto keliu pasiektos vienybės, kiek vaisyus nuolat esančios slaptos pradinės vizijos" (Briefwechsel, 145).

Kaip tai įvyksta, gali mum gražiai paaiškinti Teilhardinė "omegos" samprata. A. Paškus, interpretuodamas šią sampratą, mano, esą Teilhardas visų pirma pasiekia "omegą", sklaidydamas protu evoliucijos vyksmą, vadinasi, iš dalies gamtamokslinio, iš dalies filosofijos kelių, priedamas išvados, kad "omega privalo jau dabar egzistuoti, būti nepriklausoma nuo žmogaus, nesumaikinama ir pati save palaikanti" (Paškus I, 9, 419). Šia prasme "omega" "pažymi išvystyto, atbaigto pasaulio stovį, ne Dievą" (Paškus I, 9, 421). Tačiau "jok transcendentinė, savyje egzistuojanti ir melės energija spinduliuojanti omega negali būti paprasta evoliucijos santakos būsimą viršūnę. Ji yra jau dabar egzistuojantis Dievas" (Paškus I, 9, 419). Atrodo, kad čia Teilhardas eina viena ir ta pačia pažinimo linija (plg. Paškus I, 9, 420) ir kad todėl "omega" esanti "protavimo išvada" (Paškus I, 2, 70). Tik vėliau, atsidūręs "Apraiškimo lauke", Teilhardas "tikėjimo aktu... jau gali atpažinti, kad jo bendrosios hipotezės Omega yra ne kas kita, kaip Krikščionybės Kristus" (Paškus I, t. p.). Taip aiškina Teilhardą Paškus.

Pasak Lubaco, visa yra buvę kaip tik atvirkščiai. Teilhardas jau pradinėje savo vizijoje regį Kristų kaip visatos centrą bei tikslą ir paskui šį reginį perkelia į savo evoliucinę teoriją, tarsi protu ieškotą evoliucijos centro bei tikslo ir tartųsi jį radęs. O, atsigrįžęs į Apraiškimą, tarsi sakytų: štai, ką radau, eidamas mokslo keliu, yra ne kas kita, kaip tikėjimo Kristus. Tikrovėje betgi šiai tikėjimo Kristus vedė Teilhardą visą laiką ir apsprendė visą jo evoliucijos sklaidą. Tik jis manė, kad nereikia per anksti šios slaptos prielaidos atskleisti. Lubacas pateikia šitokį metodą pedagoginiu atžvilgiu (plg. Lubac, 310). Galimas daiktas. Kas kalba kaip pedagogas gal ir neprivalo slaptų savo prielaidų parodyti iš sykiu. Tačiau ši-

toks metodas negali būti pateisinamas nei moksliškai, nei filosofškai, nes jis yra — bent objektyviai — apgaulus: jo išvada kaip mistinė projekcija jau slypi protavimo pradžioje, šį grįsdama ir apsprendama. Teilhardas tvirtina, esą jis kalba kaip gamtininkas, tuo tarpu iš tikro jis iš pat pradžių kalba kaip mistikas, atsiremdamas į savo viziją, tik apvilkdamas ją moksliniais terminais bei sąvokomis — dažnai analoginėmis, o dažniausiai grynai metaforinėmis. Kaip gamtininkas Teilhardas kalba tik specialiai paleontologiniuose savo straipsniuose, kuriais šiandien niekas nebesidomi. Visur kitur gamtamokslinis jo kalbėjimas yra tik mistikos išvalda (l'air).

Mistinę savo viziją Teilhardas brangina labiau, negu mokslinę medžiagą: tikstantį kilogramų vertingų radinių ekspedicijų metu ji domina mažiau, negu "mėnkliausios tikrosios mistikos kibirkštėlė" (Lex II, 180-81). Pasak A. Haaso, Teilhardas "daugelį kartų yra prasitaręs, esą 'jis trokštų jaustis laisvas, kad truputį pamirštų mokslinę gamtos pusę ir žymiai tiesiogiau eitų prie mistinio gamtos prailginimo (prolongement) studijų', nes šis prailginimas — prisipažįsta jis pats — jį žavėjo labiau, negu visa kita" (Lex II, 181). Jis tad ir vedė Teilhardo mintį nuo pat pradžios. Nuolatinis gi tvirtinimas, esą jis "ligi kaulų smegenų yra jautrus tikrovei arba tam, kas iš tikro yra" (Lex II, 156), buvo tik pedagoginė ar apologetinė priedanga jo mistikai. Mistinė vizija arba mistinis įvaizdis sąmonėje — štai kas yra Teilhardo teorijos turinys.

3

Kas yra šios Teilhardo vizijos atrama? Aplinkui ką telkiasi jo regėjimas? — Vienoje vietoje Teilhardas rašo: "Esama ryšio su žeme (1-ji fazė), esama ryšio su Dievu (2-ji fazė) ir esama ryšio su Dievu per žemę (3-ji fazė)" (Briefwechsel, 28). Pats Teilhardas jautėsi pasiekęs kaip tik šią trečiąją fazę, kurios metu, kaip jis sako, darosi galima "per niekingą bet kurio pavaldalo žievę... ieškoti aukštesnių tikrovių" (Briefwechsel, 29). Tai esminis posakis Teilhardo vizijai

suprasti. Kiekviena krikščioniškoji mistika (gal net ir kiekviena mistika apskritai) siekia Dievo. Jo siekia ir Teilhardo mistika. Tačiau Teilhardo siekimas skiriasi nuo kitų mistikų (šv. Povilo, šv. Pranciškaus Asyžiečio, šv. Jono nuo Kryžiaus, šv. Teresės iš Avilos) tuo, kad jis jungia žmogų su Dievu ne tiesiog — tai būtų Teilhardo minima dar tik 2-ji fazė, — bet per žemę. Teilhardo siela skęsta žemės begalybėje ir tik joje patiria Dievą. "Tik po šia apčiuopiamą medžiagą, rašo jis, Tu pasirodai mum, Viešpatie, mus pradžiugindamas ir pamažu mum apreikšdamas Tavo buvimo tarp mūsų stebuklą" (Briefwechsel, 70). Štai kodėl Teilhardas apie save ir sako, esą jis atpažįsta savyje "labiau žemės sūnų, negu dangaus vaiką" (Lobgesang, 16), ir moko kitus, kurie norėtų mylėti Dievą, kad šie visų pirma "protinai, bet stropiai elgtųsi su apčiuopiamomis realybėmis" (Briefwechsel, 70).

Nūn, apčiuopiamiausia iš visų realybių yra, be abejo, medžiaga. Jai tad ir tenka Teilhardo vizijoje pagrindinis vaidmuo. Teilhardas jaučia savyje "nenugalimą polinkį viskam, kas juda tamsioje medžiagoje" (Lobgesang, 16). Medžiaga šaukia jį, ir jis atsiliepa: "Štai aš!" (Lobgesang, 75). Jis klausia ją, ko ji norinti, kad jis darytų (plg. Lobgesang, 77), ir medžiaga atsako: "Grūdinkis, žemės sūnau, medžiagoje, maudykis degančiuose juoskuose, nes ji yra tavo gyvenimo šaltinis ir jaunystė... Niekados nekalbėk, kaip tam tikri žmonės: 'Medžiaga susidėvėjusi, medžiaga negyva'. Ligi pat paskutinės amžių aki-mirkos medžiaga liks jauna ir trykštant, spinduliuojanti ir nauja tam, kas nori... Maudykis medžiagoje, žemės sūnau! Pasinerk į ją ten, kur ji galingiausia ir giliausia! Grumkis su jos srove ir gerk jos bangą! Kadaiše ji stipavo tavo ne-sąmonę, ji nuneš tave ir ligi Dievo" (Lobge-

sang, 80-82). Teilhardas prisipažįsta, kad medžiaga, "atskleidusi jam garbingą savo vienybę", jam tapo "savo visuotinumą jo tėvu, jo motina, jo gimine, jo vienintele ir degančia aistra" (Lobgesang, 86). Todėl jis "lyg stabmeldis meldžiasi apčiuopiamam Dievui"; jis "net paliečia jį, šitą Dievą, visu paviršiumi ir gelme medžiagos, į kurią jis yra įglaustas" (Lobgesang, 25).

Teilhardas yra sukūręs žinomą "Himną medžiagai" (1919), kuriame jis ją laimina, sveikina, prašo nešti jį "per vargą, skilimą ir mirtį ten, kur galop bus galima visatą skaisčiai apkabinti" (Lobgesang, 90). Šisai "Himnas medžiagai", parašytas pačiame Teilhardo amžiaus subrendime, yra gryniausia bei giliausia jo mistikos išraiška. Jame susibėga visi jo teorijos siūlai, išreikšti nesyki net sąvokiniu būdu, kaip: "neatsispiriama evoliucija" (p. 88), "visuotinė artinimosi bei jungimosi galimybė" (p. 89), "pastovumo esmė" (p. 90) — tai medžiagos savybės ir kartu pagrindinės Teilhardo teorijos mintys. Šiame himne aiškiai matyti, kad Teilhardas medžiagą pergyvena kaip tai, kas "mum apreikšia Dievo matmenis (dimensions)" (Lobgesang, 88). Medžiaga įvykdo Teilhardui trečiąją fazę, būtent: susirįsti su Dievu per žemę. Štai kodėl medžiagos savybės ir Dievo ypatybės maišosi Teilhardo vizijoje vienos su kitomis: medžiaga jis vadina taip, kaip Turėtų vadinti Dievą: "O galingasis ir dieviškasis, sakyk, koks tavo vardas?", klausia Teilhardas. Atsakymas: "Aš esu ugnis, kuri degina, ir vanduo, kuris verčia; melė, kuri atidengia, ir tiesa, kuri praeina. Aš esu visa, kas veržiasi; visa, kas atsinaujina; visa, kas jungia: jėga, patyrimas, pažanga — medžiaga, štai, kas esu" (Lobgesang, 76). Vadinti medžiagą ugnimi ir vandeniu, veržlumu ir jungtimi dar suprantama.

(Nukelta 15 pusl.)

HOLD IT!

We have a savings plan for your financial future ... and you'll like saving with us. Ask your friends and neighbors about St. Anthony Savings!

Annual Yield	Quarterly Yield	Monthly Yield	CLASSES OF SAVINGS:	Minimum Deposit	Per Centage
7.427	7.418	7.372	4 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$10,000.00	7 1/4%
7.354	7.169	7.118	4 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 5,000.00	7%
7.083	6.902	6.843	2 1/2 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/4%
6.812	6.644	6.608	2 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/2%
6.541	6.387	6.353	1 year CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 1,000.00	6 1/4%
5.398			PAID-UP SAVINGS PASSBOOK	\$ 100.00	5 1/4%
5.126			OPTIONAL SAVINGS PASSBOOK	\$ 10.00	5%

FREE GIFT! ELEGANT STAINLESS TABLEWEAR

16 pc. set
Service for 4

Yours Free for opening a new account of \$500 or more . . . or adding the same amount to your present account. Offer expires Oct. 30. Limit one gift per account. Sorry gifts are not mailable.

Saint Anthony Savings

MEMBER F.S.L.I.C. WASHINGTON, D.C.

1447 South 49th Court Cicero 60650
Telephone 656-6330 and 242-4395

Open Mon. 9-8, Tues.-Thurs, Fri. 9-5, Sat. 9-1; Closed Wed. & Sun.

(Atkelta iš 4 pusl.)

Jau mažiau suprantama, jei medžiaga vadinama patyrimu ir pažanga. O darosi visiškai nesuprantama, jei medžiaga vadinama meile ir tiesa, nes tai savybės, kuriomis apibūdiname tikrai Dievą. Tik Dievas yra Meilė ir Tiesa. Net jeigu ir sutiktume, su Teilhardo mintimi, kad Kristaus jėga yra jėgusi ir medžiaga, padarydama ją švarią (plg. DDK, 292), tai dar anaipol nereikėtų, kad dėl to medžiaga yra tapusi meile ir tiesa.

Tačiau Teilhardo vizijoje visa tai susilieja į vieną: "Viršų visa yra viena, viršų visa yra viena", kartoją jis, tarsi būtų ekstazės ištyktas (Lobgesang, 77). Jis teigia, kad "daugybė evoliucijų, kurios atrodė skaldančios pasaulį, tiesą sakant, yra vienos ir tos pačios paslapties vykdymas" (Lobgesang 60). Savo regėjime jis mato, kaip "dievybė, dvasia ir medžiaga intensyviai maišo savo matmenis (dimensions)" (Lobgesang, 60). Ir tik šia mistine maišatimi galima išaiškinti, kodėl medžiaga Teilhardo vizijoje įgyja dieviškųjų savybių; kodėl jis jos šaukiasi, ją klausia vardo, prašo pasakyti, ką jis turėtų daryti, prašo jį sudievinėti — tai kreipiniai, kurie kasdieninėje krikščionies sąmonėje paprastai žymi Dievą. Teilhardui betgi visa tai žymi medžiagą. Jam "Dievas šviečia medžiagos viršūnėje" (Lobgesang, 87), ir jo šviesoje Teilhardo vizija pradeda nebesuokti, kokiu vardu vadinti šią apšviestą medžiagą ir kokias savybes jai priskirti.

Kaip labai mistinė Teilhardo vizija maišo jo sąvokas, gali mums parodyti tos pačios, jau anksčiau minėtos 'omegos' pavyzdys. Kas gi galų gale yra ši 'omega'? Teilhardas ją vadina "aukščiausiu evoliucijos poliumi" (Lex II, 210). Sykiu betgi sako: "Savas dėsningumas, visur esantis veikimas, neatsukamas ir galop transcendencija — štai keturios omegos savybės" (Lex II, 211). Savą dėsningumą ir neatsukamumą galima iš tikro evoliucijai priskirti. Tačiau kaip yra su kitomis dviem savybėmis — visur esančiu veikimu (omnipresenčia) ir transcendencija? Tai jau anaipol ne evoliucijos, tegu ir aukščiausios savo išsivystymo poliuje, bet paties Dievo savybės! Evoliucijos atbaiga negali būti nei visur esanti, nei transcendenti. Tai tinka ir A. Pranciškui interpretacijai. Vienur jam omega yra, kaip sakyt, atbaigto pasaulio stovis (plg. Paškus I, 9, 421), kitur — Dievas (t. p. 419). Tačiau net ir tobuliausias atbaigto pasaulio stovis nėra ir negali būti Dievas. Vadinasi, yra dvi 'omegos'. Bet kam tada vadinti tuo pačiu vardu ir teikti tas pačias savybes tokiems į vienas kitą nesuvedamiems dalykams, kaip atbaigtas pasaulis ir Dievas? Ar tai nerodo, kad Teilhardo vizijoje skiriamoji linija tarp pasaulio ir Dievo dingsta kažkokiuose rūkuose? Štai kodėl jis ir mano, kad dievybė ir medžiaga intensyviai maišo savo matmenis ir kad todėl šie matmens gali būti pavadinti tais pačiais vardais. Iš tikro betgi maišymas vyksta tikrai subjektyvioje Teilhardo vizijos, o ne objektyvioje tikrovės srityje.

Užtat čia ir kyla baimingas klausimas: ar visa ši Teilhardo mistika nėra apgaulė? Ar iš tikro yra imanoma susijungti su Dievu per žemę? — Savo istorijoje Krikščionybė yra kildinusi du mistikos tipus, kurių pirmasis būdingas tuo, kad čia siela tiesiog jungiasi su Dievu, o antrasis — kad jame įvyksta jungtis su žeme per Dievą. Pirmasis tipas atitinka Teilhardo minimalų 2-ą fazę ("esamą ryšio su Dievu"). Tai, pasakytume, įprastinis krikščioniškosios mistikos tipas. Tačiau su šv. Pranciškum Asyžiečiu prasi-veržė ir antrasis tipas, jungtas žmogų su žeme, tačiau per Dievą. Kitoje vietoje šių laiškų autorius yra mėginęs antrąjį tipą apibūdinti gana plačiai (plg. "Saulės giesmė", Brooklyn 1954). Čia jis nebekartos anų minčių. Tik pora ištraukų turėtų pavaizduoti šio tipo esmę ir sykiu skirtumą nuo Teilhardo mistikos.

"Ne tai yra nuostabu, kad van-

Alfonso Dargis

Kompozicija (aliejus, 1973)

Iš parodos Čiurlonio galerijoje, Chicagoje

duo susideda iš deguonies ir vandens, bet kad Krikšto sakramente jis turi galios nuplauti mūsų nuodėmes. Ne tai yra nuostabu, kad kviečiai ir vynuogės noksta saulėtuose kalneliuose, bet kad Mišių metu jie virsta Kristaus kūnu ir krauju. Ne tai yra nuostabu, kad ėriukas gimsta, auga, duoda mums vilnų, bet kad Apreiškimas būties Karaliu ir jos Pirmavaizdį vadina Avinėliu, kuris vienintelis yra vertas imti buvimo knygą ir atplėsti septynis atspaudus (plg. Apr. 5, 9). Gamtos misterija laikosi ne gamtamoksliniame, bet religiniame jos pažinime (p. 26-27)... Ne per daikto ar gyvulio meilę žengė Asyžiaus Neturtėlis prie žmogaus ir Dievo mellės, kaip mėgina aiškinti paklydusi moderninė dvasia, bet atvirkščiai: transcendentinės tikrovės meilė ir jai ištikimybė buvo jam pagrindas bei šaltinis šios tikrovės meilės. Todėl į klausimą, kas padarė šv. Pranciškų tikru būties sargu, pop. Pijus XI atsako: "Joks kitas aktinas neskatino jo visus šiuos daiktus mėgti, kaip tik Dievo meilė" (Saulės giesmė, p. 26-27, 28).

Šiuos žodžius autorius yra parašęs tada, kai nei jis, nei kiti dar nebuvo girdėję Teilhardo vardo. Užtat šiandien anie žodžiai virsta aukščiausiu keltu klausimu: ar galima šv. Pranciškaus pergyvenimą apkreipti? Asyžiaus šventasis mylėjo žemę per Dievą. Ar galima mylėti Dievą per žemę? Šv. Pranciškaus pergyvenimas buvo ne kas kita, kaip visuotinis vykdymas pagrindinio Krikščionybės dėsno: kas myli Dievą, turi mylėti ir artimą, kitaip bus melagis (plg. I Jo 4, 20). Šv. Pranciškui artimas buvo ne tik žmogus, bet ir kiekvienas gyvas padaras, net kiekvienas daiktas — net uolos Alverno kalne. "Ryšys su Dievu tamprino jo ryšį ir su žeme" ("Saulės giesmė", p. 30). Ar galima būtų teigti, kad tamprus ryšys su žeme, kaip to reikalauja Teilhardo mistika, tamprina ryšį ir su Dievu? Tai klausimas, kurį šiandien ne vienas kreipia į Teilhardą ir jo mistinę viziją — jungtis su Dievu per žemę. Tokios mistikos Krikščionybės istorija nepažįsta, todėl kritinis nusistatymas jos atžvilgiu čia yra kaip tik vietoje. Būtų labai įdomu ir mūsų laikam labai reikšminga, jei kas nors išsamiau panagrinėtų ir palygintų šv. Pranciškaus Asyžiečio mistiką su Teilhardo mistika.

Šitoje vietoje autorius norėtų atkreipti skaitytojų dėmesį tik į vieną skirtumą, kurį jam yra kritusi į aki, būtent: Teilhardo vizijoje nėra gyvūnijos pasaulio. Tai ypač nuostabu, nes būdamas įsitikinęs evoliucionistas, Teilhardas, atrodė, turėtų gyvybę ypatingai pabrėžti ir savo pergyvenimuose jai skirti reikšmingą vaidmenį. Iš tikro betgi, skyrium nuo šv. Pranciškaus Asyžiečio, Teilhardo vizijoje nėra jokio

augmės ir jokio gyvio, tikta gryna medžiaga su savo srovėmis bei bangomis. Gyvosios gamtos Teilhardas nemylė ir nėra pasiryžęs jos saugoti bei globoti, kaip tai stengėsi Asyžiaus šventasis. Aprašydamas savo įspūdžius Indokinijoje (1926.IV.26), kur jis matė deginamus miškus, Teilhardas sako: "Prieš keletą metų aš būčiau dar krintęsis, matydamas nykstant tankynes ir nuostabią gyvūniją (buivolis, dramblius, tigrus). Tačiau dabar suprantu, kad prasideda naujas pasaulio amžius, ir tikiu, kad naujos gyvenimo formos yra įdomesnės, negu senosios" (Geheimnis, 96). Dar nuostabiau, kad ta pati nuotaika Teilhardą lydi ir gamtoje gyvenančių žmonių atžvilgiu. Lankydamas Etiopijoje (1929), jis ten sutiko įvairių kilių: "Danakil, Issa, Karagan arba Galla — visi yra nuostabiai bronzinio kūno, kuris iš tikro sudaro vienybę su jų aplinkos gyvūnija... Tai gražūs žmonių tipas, bet koks netikęs sek-tis mūsų žygiavimą. Jis susilies su kitomis rasėmis arba išnyks, kaip zebros ir drambliai. J. (jo brolis Juozas, Mc.) sakytų, esą aš esu atbukęs ir žiaurus. Bet juo labiau aš stebiu bei svarstau, juo mažiau regiu kurią kitą išeitį mąstymui bei veikimui kaip tik aklą tikėjimą i mąstymą (jei norite: dvasios) pak-žangą. Ši gi yra nepasotinama bei nusibūti jėga visam, kas jau atsi-tarnavo" (Geheimnis, 128). Gyvybės ir net pirmųjų žmogaus pa-saulis Teilhardui atrodo atstarna-vės, vadinasi, atlikęs savo uždavinį evoliucijos vyksme, todėl turįs da-bar pasitraukti iš kello mūsų am-žygiavimui priekini. Nuosekliai jis neįsijaučia gallesčio nei naikinamai augmenijai, nei pirmųjų žmo-nėm.

Bet Teilhardas neįsijaučia nė nuo-stabos, susidūręs su nauja aplinka: "Aš neįsijaučiu nė mažiausio gyvo įspūdžio stepių akivaizdoje, kur ga-zelės bėgioja kaip ir terciaro (jau-niausias žemės periodas prieš led-metį, Mc.) metu; nei lankydamas palapines, kur mongolai gyvena, kaip prieš tūkstantį metų. Čia nėra nieko naujo nei tame, kas yra, nei tame, kas buvo", — šitaip Teil-hardas aprašo savo susidūrimą su Kinijos kontinentu (Geheimnis, 61). Jam atrodė, kad Kinija savo vaid-menį evoliucijoje jau yra atlikusi ir

kad ji jau traukiasi nuo evoliucijos scenos: "Aš tikėjau, girdįs iš visos mingingios Azijos kylantį balsą, kuris tyliai kalbėjo: "Broliai iš Vakarų, dabar jau jūs eilė" (Geheimnis, 64). Todėl besileidžianti saulė jam atrodė esąs geriausias Azijos vaidmens simbolis: "Šviesa perėjo į kitas rankas" (t. p.). Iš tikro, kaip lengva apsiriki, kuriant bendras mokslines hipotezes ar teorijas, "ne-reikalaujančias tokių (patvirtinų, Mc.) įrodymų bei patikrinimų", kaip A. Paškus norėtų apibūdinti Teilhardo teoriją (Paškus I, 9, 417)! Nurašant į atitarnavusiųjų kate-goriją augmenijos bei gyvūnijos rū-šis, žmonijos pirmųjų tipus ir net ištisus kontinentus, o save lai-kant evoliucinės pažangos pirmūnu, vargu ar galima per šitaip pergyve-namą bei regimą žemę kopti ligi Dievo ir su juo jungtis meilėje. Vi-sa tai ir kelia įtarimo, ar Teilhar-do mistika nėra pseudomistika, va-dinasi, ar per žemę, kurioje siautė-ją negaltinga, nepasotinama, vi-sa nusibūti evoliucinė pažanga, iš tikro yra įmanoma kurti ryšį su Dievu?

5 Šį įtarimą ypač sustiprina Teil-hardo santykis su karu. Jau anks-tesnėje savo kritikoje autorius yra nurodęs, kad Teilhardas, dalyvau-damas I pasauliniame kare, norėjo mielaiū mėtyti granatas bei šaudyti kulkosvaldžiu, negu eiti sanitaro pareigas, ir kad šiuo objektyviu žu-dymo veiksmu jis tikėjosi galėsias būti "daugiau kunigas", negu tvars-tydamas sužeistuosius (plg. DDK, 276; Viallet, 38-39). Mat, karą Teil-hardas pergyveno kaip vieną iš re-gimiausių pažangos apraiškų, to-dėl kažkaip savotiškai svaigo, jame dalyvaudamas: "Karas manęs ne-suglumia. Po kelių dienų mes būsime siunčiami atsilimti (iš vokie-čių, Mc.). Douaumont (forto prie Verdun, Mc.) — tai didingas, be-veik fantastinis mostas, kuriuo bus išreikšta bei simbolizuojama galu-tinė pasaulio pažanga, laisvinant sielą. Aš eisiu į ten nusiteikęs reli-giškai, visa savo siela, vedamas vie-no didžiulio polėkio, ir man nebus įmanoma skirti, kur čia baigiasi žmogiškoji aistra, o kur prasideda garbinimas" (Lobgesang, 67-68). Užtyrinimas linijos tarp pasaulio ir Dievo girdėti ir šiuose žodžiuose. Karas tiek jaudina Teilhardą, jog jis forto puolimą pergyvena kaip pasaulio pažangos išraišką ir todėl nebežino, ar tai yra žmogaus aistrų išraiška, ar Dievo garbinimas. Ko-dėl gi nebūtų galima jung-tis su Dievu ir per karą? Juk jeigu blogis, "apkreipus perspektyvas", kaip Teilhardas sako, virsta "nebe bausme už kaltę, bet pažangos žen-klų bei veiksmu" (Zanta, 111), tai kodėl tokiu ženklu bei veiksmu ne-galėtų būti ir karas? Teilhardo mis-tikoje tai visiškai įmanoma ir net logiškai nuoseklus.

Po keleto metų, jau būdamas Ki-nijoje, Teilhardas prisimena aną "fantastinį mostą" ir rašo savo pa-bar žįstamai p-lei Zantai: "Karo metai man reikė mano minčių pražydi-mą — tai dvasios medaus mėnuo" (Zanta, 57). Frontas jam buvęs "gyvastingiausia sritis, kokia tik ga-li būti"; ten jis jautėsi tarsi stovė-

Vyriškų ir moteriškų drabužių siuvėjas profesionalas
TONY PAZNEKAS
(PHILLIPS CLEANERS)
6910 S. Western Av., tel. GR 6-4310
Atdara nuo 8:30 v. r. iki 6 v. vak.

IS MODELINIŲ NAMŲ BALDAI
30% iki 50% nuolaida
Galima pirkt dalimis ir išmokėtina
SOUTHWEST FURNITURE CO.
6200 S. Western - Tel. GR 6-4421

McKEY & POAGUE

Real Estate INSURANCE Management

Visų rūšių draudimai žemiausiomis kainomis. Mes atstovaujame geriausias kompanijas. Pasitarkite. Informacijai kreiptis į

EDWARD PAUKŠTIS
3145 W. 63rd St. - Hemlock 4-4300

tu "laivo priekyje", tuo tarpu da-bar čia, Kinijoje, jis esąs "laivo už-pakalyje" (Zanta, 58). Karas, kaip pastebi Teilhardo biografas ir aiš-kintojas Fr. A. Viallet, atrodo jam lyg "mokslinis bandymas, ir mes klausiamo: kur dingsta čia žmogiš-kasis požiūris? Mum krinta į aki stoka bet kokio protesto prieš ab-surdą bei brutalumą, kurie eina pas-kui kiekvieną, net ir vad. 'teisingą' karą... Karas mūsų mąstytojų reiškia naujo pasaulinio matmens (di-mension) proveržį", ir Viallet ci-tuoja paties Teilhardo žodžius: "Mi-lijonai (kare dalyvaujančių, Mc.) žmonių man tapo evoliucijos požiū-riu tokiu pat dydžiu, tiek pat bio-logiškai tikru, kaip didžiulė protei-no molekulė" (Viallet, 39-40). Ta-čiau ar šis 'biologinis dydis' neken-čia — ne kaip 'dydis', bet kaip kiek-viena atskira asmenybė? Ar valia aną pasaulinį matmenį statyti ant — tegu ir vieno vienintelio — ne-

FLORIDA KVIEČIA
Pats maloniausias laikotarpis sau-lėtoj Floridoj yra dabar: šiltas oras, viliojantis jūros vanduo ir bal-tas paplūdimio smėlis. Kreipkitės į šiuos lietuviškus hotelius:

NORWYN APTS., 126 OCEAN DR.
MIAMI BEACH, FLA. 3319
arba
TOWN & SURF APTS.,
9024 Collins Ave.
Telefonas: 672-4903
Šiuo metu gausite 60% nuolaidos

MOKYTOJŲ DĖMESIUI
Dr. A. Šešplaukio parašyta LIETU-VIŲ KALBOS GRAMATIKA ir SIN-TAKSE, pritaikyta išsivijos mokyk-loms ir kainu tik 3 dol. Pripažinta LB švietimo tarybos kaip labai tinkama šių laikų mokykloms. Pridėkite 50c paštu ir mokesčiams.

Taip pat labai vertinga knyga V. Liulevičiaus LIETUVIŲ SVIETIMAS VOKIETIJOJE ir AUSTRIJOJE 1944-1950 metais, 740 psl. su daugybe nuotraukų mokytojų ir mokinių bei abiturientų ir kainu tik 12 dol. Pridėkite \$1.00 paštu ir mokesčiams. Slųskite užsakymus:

DRAUGAS
4545 W. 63rd Street
Chicago, Ill. 60629

kalto asmens kančios? Tai Dosto-jevskio Aliošos klausimas savo bro-liui Ivanui. Teilhardas šio klaus-i-mo visiškai nekelia.

Kilus karui tarp Italijos ir Abisi-nijos (1936), Teilhardas džiaugiasi nepasirašęs atsisaukimo abisiniečių nauda, nes jame esą remiamasi filo-sofine ir antgamtine žmogaus pri-gimtimi, "kuri neturi nieko bendro su rasių lygybe ryšium su jų pa-

jėgumu teikti įnašo pasaulio staty-bai" (Zanta, 112). Tiesa, Teilhar-das atmeta vad. "ekspansijos karą" kaip nedorą, nes jis reikšias stip-resniojo teisę (plg. t. p.). Tačiau čia pat priduria, kad ekspansijos karu dažnai neteisingai yra vadinamas "konstrukcijos karas", tai yra "že-mės teisė organizuoti ir jėga pri-

(Nukelta į 6 pusl.)

LIETUVIŲ GRUPĖS KELIONĖ Į ŠVENTĄJĄ ŽEMĘ —
1974 m. vasario mėn. 14 d. 10 dienų kelionė. Programoje: Roma, Je-ruzalė, Tiberias, Tel Avivas. Kaina iš Chicago — \$849.00; iš New Yor-ko — \$749.00.
(Air Fare subject to change and/or government approval).

KALEDOS LIETUVOJE — PASKUTINE 1973 METŲ EKSKURSIJA Į LIETUVĄ. Išvyksta 8. m. gruodžio mėn. 19 dieną — 14 dienų kelionė. Iš Chicago — \$800.00! Iš New Yorko — \$700.00. Skubėkite registruotis — vietų skaičius ribotas!

PASIDŽIAUKITE VASAROS SAULUTĘ ŽIEMOS METU!
Parūpiname lėktuvų bilietus į Floridą, Californiją, Hawaii, Bahamų Salas ir t. t. be jokio papildomo mokesčio. Rezervuojame vietas lai-vuose kelionėms po Karibų Jūrą — užmirkite žiemos speigus, naudokitės amžinąja vasara.

Apžiūrėkite mūsų gausų kelionių pasirinkimą — atostogaukite žiemą.

Kreipitis į **Walter Rask-Rasčiauską**
AMERICAN TRAVEL SERVICE BUREAU
9727 South Western Avenue
Chicago, Illinois 60643
TELEFONAS (312) 238-9787

Darome išskvietimus giminėms pasisvečiuoti Amerikoje, tvarkome kelionių dokumentus.

SIUNTINIAI Į LIETUVĄ

- MOSŲ BENDROVĖ veikia nuo 1947 metų. Kiekvienais metais mes persiunčiame į Lietuvą greit ir saugiai tūkstančius siuntinių.
- MOSŲ BENDROVĖJE ir jos skyriuose Jūs visuomet rasite didelį pasirinkimą prekių, kurios labai vertinamos Lietuvoje.
- TAIP PAT PRIIMAME užsakymus **AUTOMOBILIAMS** (Ziguli, Moskvė, Zaporozec), motociklams, šaldytuvams ir kit. oficialiomis kainomis.
- JEIGU JOS NORITE PAKVIESTI iš Lietuvos gimines, mes parūpin-sime reikalingus dokumentus.

CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.
220 SOUTH STATE ST., CHICAGO, ILL. 60604
TEL. WA 2-9354

ir mūsų skyrius:
2618 WEST 63rd ST., CHICAGO, ILL. 60629
TEL. WA 5-2466

DVIEJOSE PATOGIOSE VIETOSE

Philomena Says

CHICAGO SAVINGS IS NOW PAYING

5.39% Annual Yield on 3% Passbook Accounts Daily Interest	5.92% Annual Yield on 3% 90-Day Notice Accounts \$100 Minimum	6.003% Annual Yield on 5% 90-Day Savings Certificate \$1,000 Minimum
6.81% Annual Yield on 6% One Year Savings Certificate \$1,000 Minimum	7.08% Annual Yield on 6% 30-Month Savings Certificate \$5,000 Minimum	7.35% Annual Yield on 7% Four Year Savings Certificate \$1,000 Minimum
7 1/4% on Four Year Savings Certificates \$10,000 Minimum		
7.627% Annual Yield		

For 49 years, savers at near-\$100 million Chicago Savings have become accustomed to the highest rates permitted by law. It is possible to offer the above yield where earnings remain undisturbed and are compounded for a year or more.

CHICAGO ★★★★★
savings and loan association
6245 south western avenue 476 7575

● Passbook Savings Earn From Day of Deposit to Day of Withdrawal

Atviras laiškas prof. Stasiui Dirmantui. Lietuvių profesorų draugijos pirmininkui

Gerbiamas Profesoriau,
Jums didelė pagarba mūsų visu, plačiai pasklidusi, ne ką dirbančių, draugijos narių. Atrodo, kad Jūs likote vienintelis dirbantis draugijos labui, išmirus vien tik Chicagoje net 14 veiklių draugijos narių. Besiilsintieji amžinybėje ar šv. Kazimiero ar Tautinės kapinėse ne ką begali prisidėti prie draugijos veiklos.

Ar ne laikas pasirūpinti, kad būtų į draugiją gyvieji ir dar gana jauni lietuviai profesoriai, dirbantieji JAV, Kanados ir kitų pasaulio kraštų kolegijose ir universitetuose.

Vyskupo V. Brizgio teigimu, tokių jau dabar yra net apie 500. Tai gana gražus skaičius. Sakysime, kad visų nepavyks įtraukti į draugiją ir geriausiai optimistui. Tėbūnie nors pusė to ar nors trečdalis ir tai jau būtų puiki pradžia gelbstinti draugiją nuo "senilinės" mirties.

The Association of Lithuanian-American Professors, Inc. yra verta gėbėti iš mirties patalo jau vien dėl to:

1. Pirmiausia, kad tai yra laisvųjų profesorių draugija už pavergtos Lietuvos ribų laisvajame pasaulyje.
2. Ji jau yra egzistuojanti nuo pat tremties laikų pradžios ir yra pozityviai užsilaikavusi savo darbais ir leidiniais, ypač kapitaliniu veikalų "Lietuvos Universitetas".
3. Ji yra inkorporuota kaip tokia šiame krašte.

4. Yra sutelkusi nemažą vertingo palikimo — savo narių rankraščių ir bibliotekų, prof. V. Biržiškos, Šimoliūno, Kriščiūno ir kt. Be to, dar turi keletą šimtų savo leidinių be skolos, taipgi priedo didoką santau-pų knygutę.
5. Gal atstovauti visiems lietuviams, be religijos ir pažiūrų skirtumo, mokslo ir kultūros reikaluose laisvajame pasaulyje, tinkamai reprezentuojant tautos kultūrą ir mokslą.

Remiantis šia suminėtais faktais, nuosirdžiai prašau, gerb. Pirmininke, nerasykite dar draugijos testamento ir neskirstykite draugijos turto kitoms institucijoms, kol dar yra net

500 gyvų ir gana jaunų, mokslo įstaigose dirbančių, lietuvių.

Jei dar gyvuoja ir egzistuoja Lietuvių paštininkų draugija ar net Šakių, Biržų ir kitos lokalinės draugijos, tai kodėl negali egzistuoti Lietuvių profesorų draugija Amerikoje, kai dar tiek energingų, jaunų, tokių aukštąsias pozicijas savo darbu ir energija pasiekusių žmonių įvairiose mokslo įstaigose? Nejaugi nesusiras nei trečdalis iš to skaičiaus, kurie nepagalbės dviejų dolerių metinio mokesčio pasidaryti draugijos nariu.

Gerbiame Kolegos, brangūs lietuviai dvasioje, aktyviai dirbantieji aukštosiose mokyklose šiame krašte ir už jo ribų, prašau stoti draugijon nariais ir siųsti pareiškimus su savo adresu draugijos pirmininkui prof. Stasiui Dirmantui tokiu adresu:

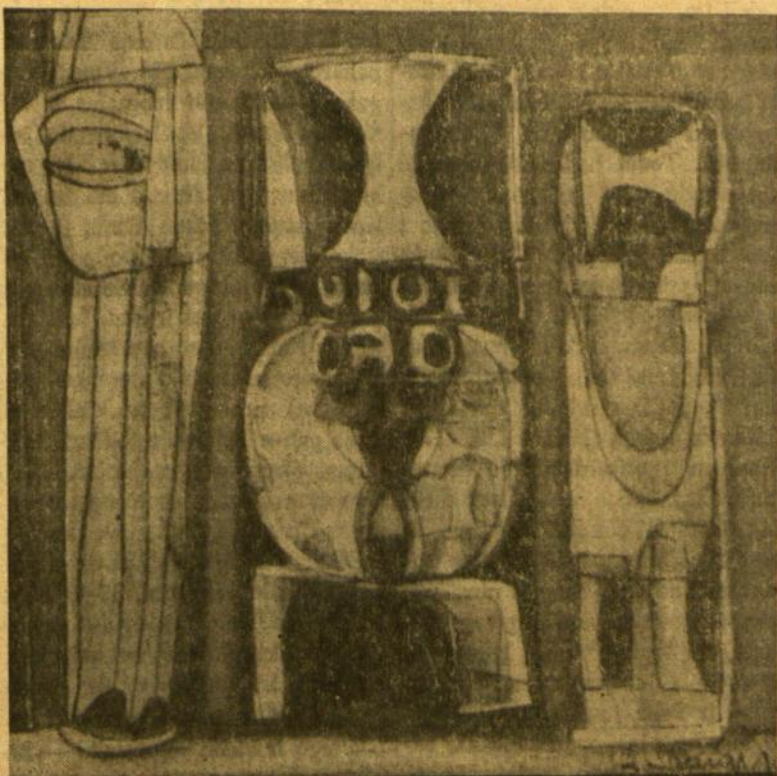
Lietuvių profesorų draugijos Amerikoje valdyba
c/o prof. St. Dirmantas,
6616 So. Washtenaw Ave.
Chicago, Ill. 60629.

Gerbiamas mūsų pirmininkas yra jau sulaukęs garbingo amžiaus ir greit neatėjus jam į talką, gali iš tikrųjų grįsti draugijai sunykimas. Yra būtina iki šio mėnesio pabaigos pristatyti valdžios atstovams penkių narių valdybos sąstatą. To nepadarius, likvidacinis teisingas gali draugiją uždaryti ir jos turtą paskirstyti savo nuožūria svetimiems. Pirmiausia turėtų stoti į talką ir pagalbą dirbantieji Chicagoje ir artimose apie ją valstijose, kad galėtų greit sudaryti veiksmingą branduolį.

Gerb. Profesoriau, o kodėl ir Jums nenuieiti į aktyviai veikiančių lietuvių mokslininkų suvažiavimą š. m. lapkričio mėn. 21 - 25 d. Jaunimo centre, Chicagoje, ir ten jiem asmeniškai nenušviesti Lietuvių profesorų draugijos Amerikoje esamą padėtį. Aš tikiu, kad ten tikriausiai atsirastų profesorų draugijos idėjų pritariančių jaunųjų mokslininkų, kurie, stodami nariais, išgelbės LPDA nuo likvidacijos.

"Vivat Profesores!"

Su gilia pagarba
Dr. Kazys Alminas

Alfonsas Dargis

Kompozicija (allejus, 1973)

Iš parodos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje

Teilhardas — medžiagos mistikas

(Atkelta iš 5 pusl.)

versti atkaklius bei atsilikusius elementus" (t. p.). Šia prasme Italijos karą su Absinija Teilhardas laiko kaip tik tokiu "konstrukcijos karu", ir "šia prasme jis esmėje eina su Mussolini, priešindamas kairiesiems liberalams ir misininkams" (t. p.). Jis norėtų savo nusistatymą išdėstyti straipsnyje, tačiau abejoja, ar rasiąs "tokį žmogų, kuris jį pagirtų, ir tokį laikraštį, kuris jį paskelbtų" (Zanta, 113).

Objektyviai betgi, Teilhardo pažiūra, yra šitaip: "1. tarptautinė moralė yra neįmanoma, nesutarus, kad žemės statyba stovi aukščiau už valstybes; 2. jei tokia statyba būtų syki nutarta, visi privalo jai nusilenkti, o kadangi ne visos tautos yra tos pačios vertės, tai jos turi būti valdomos kitų (vertingesnių, Mc.)... Kitaip tariant, reikėtų viešai tuo pačiu metu pripažinti: 1. žemės pirmenybę prieš tautas ir 2. tautų bei rasų nelygybę" (Zanta, 113). Teilhardas betgi suvokia, kad pirmajam jo dėsniui priešinsis "fašistinės sistemos", o antrajį jo dėsni "pasipiktindami atmeta komunizmas... ir Bažnyčia" (t. p.). Nuosekliai "tą, kuris sako tiesą, puls visas pasaulis, visi kartu. O vis dėlto, jei tai yra tiesa..." (Zanta, 114). Deja, lieka neatsakytas klausimas, ar iš tikro tai yra tiesa. Prieš Jungtinėm Tautom "Žmogaus teisių deklaraciją" (1948), Teilhardas parašė (1950) Torres Bodet, anuometiniam UNESCO pirmininkui, "du labai esminių puslapių", kuriuose "rasų lygybės

litinių ar kitų pažiūrų, tautinės kilmės, turto, gimimo ar kurios kitos padėties" (Art. 2) — tarsi ši formulė būtų paleontologijos, o ne vidinės žmogaus vertės išvada. Teilhardo protestas prieš rasų lygybę, reikalaujantis pripažinti "tautų bei rasų nelygybę", yra tik dar vienas (tarp daugybės) įrodymas, kaip lengvai jis mokslą perkelia į tokią sritį, kurioje šis visiškai nieko pasakyti negali.

Savo kritikoje autorius yra teigęs, kad "Teilhardui medžiaga yra Dievo vietininkė" (DDK, 292). Tai tarpininkas tarp žmogaus ir Dievo; tarpininkas, kuris, pasak Teilhardo, kaip cituota, sąpavęs žmogų jo priešąmonės metu, o dabar turįs jį nunešti "ligi Dievo" (Lobgesang, 82). A. Paškus, pasipiktinęs tokiu Teilhardo santykiu su medžiaga apibūdinimu, klausia: "Nežinau, ką Teilhardas pasakytų, išgirdęs teigimą, kad jam 'medžiaga yra Dievo vietininkė'" (Paškus II, 18, 4). Atsakymas kitu klausimu: O ką pasakytų Kristus, išgirdęs, kad popiežius yra Jo vietininkas žemėje? — Teilhardo mistinių raštų, pavadintų bendru vardu "Himnas visatai", sklaidą galėjo, atrodo, patvirtinti, kad medžiaga Teilhardui iš tikro yra Dievo vietininkė; kad jis ją savo vizijoje pergyvena kaip atskleidžiančią dieviškąsias savybes ir todėl kalba į ją dieviškaisiais terminais; kad ji yra ta "žemė", per kurią jis mezza ryšį su Dievu. Tačiau kadangi Teilhardas medžiagą regi kaip nepasotinamą, akla, visa nu-

siaubiančią jėgą; kadangi jis be galėsio leidžia nykti bei būti naikintiems tiek augmenims, tiek gyvūnams, tiek gamtoje gyvenantiems žmonėms; kadangi jis evoliucijos pažangos mastu skirsto tautas į vertingas bei menkavertes; kadangi jis net reikalauja šias menkavertes tautas jėga apvaldyti ir pasisako už vad. "konstrukcijos karą" — štai kodėl mes ir netikime, kad jo mistinė vizija yra tikros mistikos vizija ir kad jo kelias į Dievą "per žemę" yra tikras kelias. Šia prasme autorius visiškai sutinka su A. Paškaus paskata Teilhardo mėgėjams bei šalininkams: "Visi, kurie nori ir bando Krikščionybę sumoderninti, turėtų rūpestingai pastudijuoti šio kilnaus jėzuito raštus ir gyvenimą" (Paškus II, 18, 5). Tuomet jie pamatytų, kad Teilhardo vizija yra siaurutė grynos medžiagos vizija ir kad

todėl iš jo mistikos jo paties padarytos išvados prieštarauja tiek asmenims, tiek tautos vertei. Autoriui atrodo, kad šiuo atžvilgiu esame Teilhardą jau toli pralenkę.

(Bus daugiau)

MIRĖ FILOSOFAS MARCEL

Vienas iš pirmaujančių krikščionių egzistencializmo filosofų atstovų Gabriel Marcel mirė Paryžiuje, sulaukęs 83 m. amžiaus. Jis yra pareiškęs, kad skaitymas danų protestantų egzistencialisto Soren Kierkegaard raštų jį 1929 metais atvedė į katalikybę. Marcel buvo ne tik filosofas, bet ir dramaturgas, literatas, muzikos kritikas, kompozitorius ir geras pianistas.

ŽIEMOS EKSKURSIJA Į LIETUVĄ

Išvyksta 1973 m. gruodžio 21 dieną —
grįžta 1974 m. sausio 4 dieną.
15 dienų

(Vilniuje 5, Kaune 1, Rygoje 5, Leningrade 2, ir Helsinkyje 2 d. d.)
IS BOSTONO IR NEW YORKO
Kaina tik \$696.00

Vykstantiems iš Chicago \$100.00 ir iš Clevelando \$74.00 daugiau.

Grupėje dalyvių skaičius ribotas — NESIVELUOKITE!

Smulkesnių žinių ir registracijos reikalų kreipkitės į:

TRANS-ATLANTIC TRAVEL SERVICE
393 West Broadway
South Boston, Mass. 02127
Telefonas. (617) 268-8764

Savininkė: Aldona Adomoniene

**ROOSEVELT PICTURE
FRAME COMPANY**
Manufacturers

Rankomis išplaustyti paveikslų rėmai, pritaikinti paveikslams ir skelbimams, rėmai — metalu aplieti rėmai.
2400 So. Oakley Ave., Chicago
Tel. Virginia 7-7258 - 59

**CRANE SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION**
B. R. PIETKIEWICZ, Prez.

2555 West 47th Street Tel. LA 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE

7% Mokamas už 4 m. certifikatus. Minimum \$5,000	6 1/2% Mokamas už 1 m. certifikatus. Minimum \$1,000	5 1/4% Mokamas už investavimo sąskaitas
--	--	---

PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMČIUS NUO 1 D.
Dividendai mokami kas 3 mėnesiai.

ANTRAD. IR PENKTAD. 9 v. r. iki 12 v. d.
VALANDOS PIRMAID. IR KETVIRTAD. 9 v. r. iki 9 v. v.
TREČIAD. UŽDARYTA. 9 v. r. iki 9 v. v.

WAGNER & SONS

Typewriters, Adding Machines & Checkwriters
Nuomoma — Parduoda — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virs 50m. patikimas patarnavimas
5610 South Pulaski Road
Phone — 581-4111

**MARQUETTE PHOTO
SUPPLY**
REIKMENYS FOTOGRAFAMS
IR MEGĖJAMS

Daug sutaupysite pirkdami šia įvairių firmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Pilnai užbaigtu foto nuotraukų aptarnavimas. Atidara pirmad ir ketvirtad vakarais iki 9 val.

3314 West 63rd Street
Chicago, Illinois, 60629
Tel. Prospect 6-8998

We have a chance to add to this list of outstanding men and women.

Yes — you and we at Standard Federal Savings have a chance to make history together, by giving our young the chance for a proper and formal education.

The partnership of your savings and our interest can assure a place in tomorrow for our children by affording the proper amount of money to finance their education.

Below we have listed our seven PARTNERSHIP SAVINGS PLANS. Come and talk to one of our financial counselors, remember they have the same problems you do, so they understand.

7 1/4% YEARLY	CERTIFICATE ACCOUNTS* \$5,000 Or More 4 Year Maturity YIELD INCREASES TO 7.63% on interest accumulated for 1 yr.	7% YEARLY	CERTIFICATE ACCOUNTS* \$1,000 Or More 4 Year Maturity YIELD INCREASES TO 7.35% on interest accumulated for 1 yr.
6 3/4% YEARLY	CERTIFICATE ACCOUNTS* \$5,000 Or More 30 Month Maturity YIELD INCREASES TO 7.08% on interest accumulated for 1 yr.	6 1/2% YEARLY	CERTIFICATE ACCOUNTS* \$5,000 Or More 2 Year Maturity YIELD INCREASES TO 6.81% on interest accumulated for 1 yr.
6 1/2% YEARLY	CERTIFICATE ACCOUNTS* \$1,000 Or More 1 Year Maturity YIELD INCREASES TO 6.81% on interest accumulated for 1 yr.	5 3/4% YEARLY	CERTIFICATE ACCOUNTS* \$1,000 Or More 90 Day Maturity YIELD INCREASES TO 6.002% on interest accumulated for 1 yr.
5 1/4% YEARLY	PASSBOOK SAVINGS Interest Paid to the Date of Withdrawal YIELD INCREASES TO 5.39% on interest accumulated for 1 yr.		

*Funds withdrawn before maturity earn regular passbook rate, less 90 days' interest.

**STANDARD
FEDERAL
SAVINGS**
4192 Archer Avenue (dt Sacramento)
Chicago, Illinois 60632 — 847-1140

Kultūrinė kronika

Mokslininkų viešnagė dr. Kazio Almino ūkyje, Nebraskoje

Lietuvių katalikų mokslo akademijos vadovai — pirminkas prof. dr. Antanas Lluima ir sekretorius kun. Rapolas Krasauskas, atvykę į LKMA suvažiavimą Bostone, nepraleido progos pakeliauti po Amerikos kontinentą, aplankyti senus pažįstamus ir pamatyti kraštą. Viešnagė ne vien rytinėse valstybėse ir lietuvių pasaulinėje sostinėje Chicagoje, bet įsuko ir toliau į vakarus. Jie aplankė savo seną bičiulį, tolimą Nebraskos ūkininką dr. Kazi Alminą, auginantį kukurūzus, lucerną ir mėsinius beragius galvijus — herefordus. Ten pasisvečiavę, drauge su Alminu, išvyko į Denverį ir Colorado Rocky kalnus pasigrožėti jų rudens spalvų kaitos įvairumu. Kalnuose jiems buvo vadovu senas jų gyventojas ir gamtos mylėtojas geologas Henrikas Alminas. Svečiams jis aprodė gražiausias vietas jau degančiose rudens spalvose ir, spindint viršūnių sniegui, pervežė per Loveland Pass 11922 pėdų aukštumoje. Iš ten svečiai pasuko gražiosiomis Blue upės pakrantėmis ir grįžo per Alma ir Jefferson iš pietų į Denverį. Drauge keliavo ir penki Šveicarijos agrikultūros studentai, jau kiek anksčiau sustoję pas Henri. Visas tas būrys grįžo atgal į Loup City, Nebr., pasisvečiuoti, pailsėti ir iš pogrindžių susipažinti su vidurio Nebraskos ūkininkavimo būdais. Tuo pačiu laiku svečiavosi Loup City ir dr. K. Almino giminės iš Chicagos — Genė ir Pranas Prūsiai.

Medicinos Nobelio premijos laureatai

Šiemet Nobelio premija 120,000 dol. už atradimus medicinoje gavo trys mokslininkai: Konrad Z. Lorenz, Nikolas Tinbergen ir Karl von Frisch. Jie,

pasinaudodami ekologiniais (lyginamasis gyvulių ir žmonių elgesio mokslas) tyrimais, išryškino, kad kai kurios psicho-socialinės situacijos gali vesti ne tik į nenormalų elgesį, bet net pastumti į rimtas fizines ligas, kaip per didelis kraujo spaudimas ir net širdies ataka.

Premijuotieji mokslininkai padarė praktiškas žmogui išvadas iš to, ką atneša paprastas paukščių ir bičių stebėjimas. Jie įrodė, kad per didelis susigrūdimas gali vesti į agresyvumą kaip gyvulių, taip ir žmonių. Du iš premijuotųjų ateinantį pavasarį dalyvaus mokslininkų suvažiavime New Yorke, kur būs nagrinėjama eksperimentų su gyvuliais reikšmė psichiatrijai.

Premijuotasis dr. Konrad Zacharias Lorenz yra austras, gimęs 1903 m., labiau pagarsėjęs savo veikalu "Apie agresiją". Dabar dirba elgesio tyrimo institute Gruenau, Vienoje. Antras premijuotasis — Nikolas Tinbergen yra olandas, gimęs 1907 m., doktoratą gavęs Leydene, 1949 m. persikėlęs į Oxfordą, ten suorganizavęs departamentą gyvulių elgesiui tirti. Jis ypač žinomas žuvedrų papročių tyrimais.

Karl von Frisch yra 1886 m. g. gimęs Austrijoje, bičių ekspertas. Dirbdamas Miuncheno universitete, tyrė bičių spalvų, skonio pajautimus, jų "susikalbėjimą". Zoologijos doktoratą turi iš Miuncheno ir Vienos universitetų, eilės studijų autorius. Vienu metu, vykdant jo tyrimus, buvo lektuvas iš Paryžiaus pervežta 5,000 bičių į New Yorką, kur jos parodė, kad laikosi joms įgimtų maitinimosi laikų. Dabar dr. von Frisch yra pensijoje, gyvena Miunchene.

Siems Nobelio laureatams ir kitiems laimėtojams už nuopelnus chemijoje, fizikoje, literatūroje, ekonomikoje premijos bus įteiktos Stockholme gruodžio 10 d., Nobelio mirties metinėse (jp).

Dr. Romualdas Zalubas optikų suvažiavime

Dr. R. Zalubas spalio 8—12d.

Dr. Kazi Alminą Nebraskoje lankant. Iš kairės į dešinę pirmoje eilėje: kun. Rapolas Krasauskas, dr. K. Alminas, prof. kun. Antanas Lluima; antroje eilėje: Ludgarda Alminienė, Pranas Prūsiai ir Genė Prūsienė (žiūr. kultūrinę kroniką).

Rochester, N.Y. įvykusioje Amerikos optikų draugijos suvažiavime skaitė dvi paskaitas: "Neutralaus praeidomo energijos stoviai ir spektras" ir antrą "Vieną kartą fonizuoto toriaus energijos stoviai".

Optikų konferencijoje dalyvavo daugiau kaip 500 mokslininkų iš 26 kraštų. Dr. R. Zalubas atstovavo The National Bureau of Standards tyrinėjimų įstaigai, kuri yra padalinys The Institute Basic Science, Washington, priklausanči federalinei vyriausybei. Šioje mokslo įstaigoje yra sutelkti įvairiausi moksliniai tyrinėjimai.

Mūsų tautietis dr. R. Zalubas šioje gausioje mokslininkų konferencijoje buvo vienintelis lietuvis, atstovavęs savo įstaigai su kitais 5 šios įstaigos atstovais. Jis yra astrofizikas, matematikas, baigęs Vytauto D. universitete matematikos — gamtos fak. matematikos skyrių, 1949 — 1951 metais Nazareth College Rochesterio mokyklą matematiką, vėliau Washingtone Georgetown universitete įsigijo filosofijos daktaro laipsnį iš astrofizikos, parašęs darbą "Tyrinėjimas silpnų saulės spektro linijų tarp 5000—6000 Å." Torio ir praeidomo spektro tyrimo rezultatus yra paskelbęs savo srities mokslo žurnaluose. Nuo 1955 m. dirba atominės fizikos srityje, Washingtono The National Bureau of Standards. Veiklus ir lietuviškoje visuomenėje. Konferencijoje dalyvavo drauge su žmona Aleksandra.

KAFKOS LAISKAI SUZADĖTINEI

Rašytojas Franz Kafka Prahoje 1912 m. pamilo berlynietę Felice Bauer. Du kartu įvedė buvo susižiedavę, ir abu kartu jų vedybiniai planai iširo. Kaip kritikai sako, Kafka turėjo "vienuolišką pasaulimą literatūrai". Tačiau išliko jo laišškai, kurie dabar išversti anglų kalbon ir išleisti pavadinimu "Letters to Felice". Leidinį redagavo S. Heller ir J. Born. Laiškus išvertė J. Stern ir E. Duckworth. Knyga turi 592 psl., kaina 17 dol. 50 c. Išeido Shocken.

DR. JUOZAS JAKŠTAS sako, kad Vincas Liulevičius vienas iš pirmųjų pasiūloves eiti į šaltinius, parašydamas monumentalų veikalą

Lietuvių švietimas Vokietijoje.

Knyga gaunama "Draugo" administracijoje.

Kaina \$12.00.

Nauji leidiniai

• **I LAISVE**, 1973 m. rugsėjo mėn. Nr. 58 (95). Lietuvių politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai. Redaguoja Juozas Kojelis, Post Office Box 34461, Los Angeles, Calif. 90034. Administruoja Aleksas Kulys, 3 Silver Eagle Road, Rolling Hills Estates, Calif. 90274. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 5 dol., visur kitur — 3 dol. atskiro numerio kaina 2 dol.

Šį kartą naujame žurnalo numeryje nerandame savo vertę itin prasižėmusio straipsnio, kaip ankstesniuos numerius būdavo A. Maceinos ar panašaus jam lygio. Tačiau nėra ir apgailėtina prastų. Žodžiu, bendrasis vidurkis yra įprasto lygio.

Jau netrumpame žurnalo "I Laisvę" kelyje būdavo laikotarpis, kai leidinyje pasinešdavo daugiau į grynąją politiką, tai vėl kurį laiką kone lygiai užgriebdavo ir kultūrinio kredo reikalus, atsargiai balansuodamas tarp abiejų. Pastaruoju metu švytuoklė labiau krypsia į politiką. Ar tikslu būtų "I Laisvę", kaip frontininkų organą, vien supolinti, kai šakotai besirėdžiančio sąjūdžio patys veiklėji nariai nėra vien politikai. Šie aktyvieji ir mūsų kultūriname gyvenime labiausiai matomi kaip išskirtinių kultūrinių pastangų mecenatai, Lietuvių fondo uolūs darbuotojai ir pan. Gal tada ir "I Laisvę" paversti vien tik politinių problemų puslapiu nėra visai gerai. Juo labiau, kad ne kartą pats politinis prasiveržimas turi tam tikros įtakos ir kultūrinio požiūrio faktams, o kultūrinis visuomenės lygis ne kartą lemia ir politinės kovos rezultata. Tad

mūsų pageidavimas ir būtų: "neatsižėgnoti" šimtu procentų kultūrinės srities "I Laisvę" puslapiuos. Praktiškai anaip būtų gal net ir neįmanoma, kaip šį kartą rodo ir Jurgio Gliados straipsnis, kuris, pavyršium žiūrint, turėtų būt lyg ir politinis, bet kuris vis tiek negali apsieiti, neužgriebs ir kūrybinių klotų, kultūrinio gyvenimo faktų. Jų nereikėtų bijoti ir ateityje, kad žurnalo puslapiai nebūtų nusausinti nuo visko, kas tik nėra politika. O iš tikrųjų, koks būtų mūsų kultūrinis gyvenimas jo praktiškose

kasdienybėje, jeigu iš jo pasitrauktų visi frontininkai, užsidėdami vien politikų kepuraites. Atrodo, kad ir žurnalui vien politiniai marškiniai nederėtų, kai paties sąjūdžio žmonės yra ir kultūrininkai, ir kultūrinių institucijų vadovai darbuotojai, ir uolūs kultūrinių užmojų mecenatai bei inspiratoriai.

MOKSLININKAS APIE RELIGIJĄ

Dr. Edward Lindaman, Whitworth kolegijos prezidentas, buvęs Apollo erdvių programos mokslininkas, kalbėdamas Chicagoje, pareiškė: "Nesuprantu, kaip žmonės gali manyti, kad Dievas ir mokslas skiriasi." Prof. Lindaman žinomas savo religiniu uolumu.

A. TVERAS
LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBES
Pardavimas ir taisymas
2646 W. 69th St., Tel. REpublic 7-1941

FRANK'S TV and RADIO, INC.
7240 SO. HALSTED STREET TEL. CA 5-7252
DIDELIS PASIRINKIMAS ĮVAIRIAUSIŲ TELEVIJOS, RADIO
IR STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS
SPALVOTOS TELEVIJOS APARATAI

P E T K U S
MARQUETTE FUNERAL HOME
— TEVAS IR SŪNUS —
TRYŠ MODERNIOSKOS KOPLYČIOS
2533 West 71st Street Tel. 476-2345
1410 S. 50th Ave., Cicero TOWNHALL 3-2108-09
AIKŠTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

Laidotuvių Direktorai
MAŽEIK & EVANS
6845 SO. WESTERN AVE.
TRYŠ MODERNIOSKOS
AIR-CONDITIONED KOPLYČIOS
MAKINOMOS VIETA
REpublic 7-3600 REpublic 7-3601

E U D E I K I S
DOVYDAS P. GAIDAS — GERALDAS F. DAIMID
Laidotuvių Direktorai
Trys Modernioskos Kopolyčios:
4330 South California Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852
4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas YArds 7-1741-7

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai
ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-3401
STEPONAS C. LACK (LACKAWICZ) IR SŪNŲ
2314 W. 23rd PLACE Tel. VILginia 7-6672
2424 W. 69th STREET Tel. REpublic 7-1213
11028 Southwest Highway, Palos Hills, Ill. Tel. 974-4410
PETRAS BIELIONAS
4348 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 3-3572
POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. HALSTED STREET Tel. YArds 7-1911
JURGIS F. RUDMIN
3319 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-1138-39
VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th AVE., CICERO, ILL. Tel. OLYmpic 2-1003

Filmų įvairumai

Subtilus filmas apie gailestį ir draugystę

STASĖ SEMENIENĖ

"BANG THE DRUM SLOWLY" yra jautrus, švelnus ir nepaprastai sentimentalus filmas, o kartais net ir visai geras.

Siame filme, kaip ir kituose ankščiau pastatytuose "Brians Song", "Love Story" ir "Midnight Cowboy" pasakojama apie vieno asmens meilę kitam — mirštančiam. Siame atveju toji meilė draugystė yra tarp dviejų žymios beisbolo komandos žaidėjų. Vienas jų yra garsumas metikas, gaunąs metinę algą šešių skaitmenų, o kitas tuščiaagalvis kaimo berniukas — gaudytojas, kuriam ne vieta šioje stiprioje komandoje.

Metikas (Henry) atsitiktinai sužino, kad jo draugas Bruce palengva miršta nepagydoma Hodgkin (gydytojo vardu pavadinta) liga. Toji paslaptis jam vienam nežinoma. Kontraktą pasirašo jis taip, kad sporto komanda negali pasiekti vieno žaidėjo be kito kurio nors kito komandon.

Nors filme norėta žiūrovams pakišti mintį kažko daug tauresnio, tačiau motyvas, kuriuo vedinas metikas taip krikščioniškai labdarin-gai globoja savo draugą, yra grynas gailestis. Ir filmas prasideda, kada Henry išsina su Bruce iš Mayo klinikos, sužinojęs apie baisią ligą. Todėl ir gailestis, ne draugystė, atrodo, būna paskutinis metiko visos eilės gerų darbų mirštančio labui.

Jis nori, kad draugo paskutinės dienos būtų laimingiausios. Ligi tos paskutinės d'enos metikas nukreipia kitus žaidėjus nuo jų pamėgto nuolatinio kviolo papročio pajaukti

gaudytoją, krėsti su juo šiurkščius juokus. Ir visai tai supranta, kai sužino apie nelaimingą ligą. Ir pats metikas — pasakotojas išsako filmo pamokomąją mintį savo dialogo paskutinime sakinyje: "Nuo šio momento aš daugiau niekad nieko nepajuokiu."

Ir pats filmas baigiasi, kaip rotai žiais laikais, atrodo, aktualiu pamokymu: nebūk žiaurus savo artimui, nes nežinai, gal jis serga mirtina liga, o, jei tai yra teisybė, drauguži, kiek tau teks ateity gailėtis.

Nežiūrint gilesnių minčių, filmas yra gana pramoginis. Jis yra, kaip ir žmogaus gyvenimas — ištraukias ašaras, o kartu ir vietomis labai juokingas.

Todėl ir filmo geriausi momentai yra greičiausiai ne tie verksmingi, už širdies griebia d'alogai, surišti liūdnais pianino garsais, bet beisbolo komandos juokingi kvailiojimai persirengimo kambary. Juokingumo centre yra Vincent Gardenia — triukšmingasis komandos vedėjas.

Daugumos vaidyba — labai puiki. Ypač Michael Moriarty — pasakotojo-metiko rolėje ir Robert De Niro — kvailoko gaudytojo, skirto mirčiai. John Hancock režisūra retkarčiais pasiekia tikros poezijos — ypač sulėtintoje beisbolo įvykių eigoje, kur, pavartojant sulėtinimą duodama kur kas daugiau informacijos, negu reguliariu greičiu filmas pajėgtų duoti. Pagal Mark Harris romaną (1956 m.) pastatytas filmas skiriamas visiems.

Pennsyvanijos lietuviai kavinės vakaronėje

Jaunimo centro kavinės kultūrinių penktadienių vakaronėje, Chicagoje, spalio 26 d. 8 val. 30 min. vak. kalbės apie Pennsyvanijos lietuvius ten kelis kartus besilankę kun. Alg. Kezys, SJ ir Vladas Būtėnas. Pašnekės bus iliustruojamas skaidrėmis ir vietotoje padarytais įrašais.

TARPTAUTINIS TEOLOGŲ KOMISIJOS POSĖDIS

Penktas visuotinis tarptautinės teologų komisijos posėdis įvyko Romoje. Svarstyti trys pagrindiniai dalykai: apaštališkoji įpėdinystė, visuotinioji kunigystė ir moters vieta bažnytiname gyvenime.

Nuo 1914 Metų

Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalus visas mūsų apylinkes. Dėkome jums už mums parodytą pasitikėjimą. Mes norėtum būti jums naudingi ir ateityje.

Sąskaitos apdraustos iki \$20,000.00

Frank Zogas, President

5 1/4 %

All accounts compounded daily — Passbook Savings paid quarterly.

MIDLAND SAVINGS

AND LOAN ASS'N.
4040 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILL. 60632
PHONE 234-4470

7 %

4 Years Savings Certificate (Minimum \$5,000)

Vilniaus pašvaistės gaisrai

Darius Lapinsko muzikinis spektaklis Chicagoje

VLADAS JAKUBENAS

„Margučio“ surengtas šiuo vardu spektaklis spalio 14 d. Jaunimo centre, Chicagoje, sukėlė problemą: kas jį turėtų apibūdinti — ar teatralas ar muzikas? Šiame „Dainos, muzikos, žodžio, judesio ir šviesos“ spektaklyje visi elementai buvo taip sumaišyti, ar glaudžiai sujungti, jog sunku išspresti, kas jame vyraavo. Pastovų pagrindą sudaranti muzika buvo vis dėlto itin svarbiu veikniu. Darius Lapinsko pateiktas muzikinis fonas vargu ar galėtų galioti, kaip savarankiškas muzikinis vienetas, bet kaip sceninė iliustracija jis buvo neabejotinai įdomus, naujoviškai nuspalvintas. Jį sudarė nemažos dainininkų: sopranė Dalios Kučėnienės ir lyrinio tenoro Leono Baltaraus partijos. Jos sudarytos arba iš liaudies dainų, arba joms artimos melodijos; vokalinė visuma, sakykime, skambėjo kiek operiškai. Dainininkų balsai vedami faktiniu „a capella“; užkurdavosi, vis kartojami sutartinių garsai, ar vietomis įsiterpiančios, trumpos „ostinato“ pobūdžio fortepijono frazės, vargu ar gali būti laikomos harmonišku pagrindu; greičiau tai sudaro lyg savotišką, lakonišką kontrapunktą. Šitai ypač buvo jaučiama pirmojoje — „Graudžiojoje“ dalyje. Asketiškai moderniška, beveik nuolat dainuojančių vokalistų protarpiais įsiterpiančio fortepijono, dažnų rekorduotų garsų, deklamacijos (L. Barausko) ir šviesos efektų kombinacija ritai be aiškesnės išsivystymo slinkties: sakykime, lyg išvesta analizė be sintezės. Ši sintezė vis dėlto ateina per „intermezzo“ — kompaktiškai, skambiai orkestruoto ir gerai užkoduoto Jeronimo Kačinsko veikalo „Senoji Vilniaus pilis“ pavidale. Energingesnis lyg kariškas to kūrinio epizodas nebuvo pradžioje įtikinamai pagautas įsijungusio baleto; vėliau įspūdis išsilygino.

Antroji — „Meilioji“ ir trečioji — „Linksmoji“ dalys davė kiek pilnesnės, įdomiai naujoviškos harmonijos fortepijono pritrimo fragmentuose ir tuo pačiu suteikė sunkesnių uždavinių abiem solistams. Buvo įvestos linksmos liaudies melodijos, kaip „Buvo dūda Vilniuj“ ir „Dul, dul dūdelė“, duotos dainininkams ir rekorduotoje muzikoje su žodžiais, ir be žodžių, ar su vien kartojamais skiemėnėmis. Pirmosios dalys įvedė klausytojus į vaizduojamąjį istorinį elementą, praskambėjus „Marselietei“, o vėliau lenkų himno fragmentams bei šauksmams atitinkamose kalbose per garsiakalbį. Darniai įsijungė antra ištrauka iš J. Kačinsko „Vilniaus siuitos“ — „Neris ir Vilnelė“. Visos scenos buvo iliustruojamos atitinkamomis skaidrėmis iš Vilniaus pastatų ir Neries bei Vilnelės vaizdų.

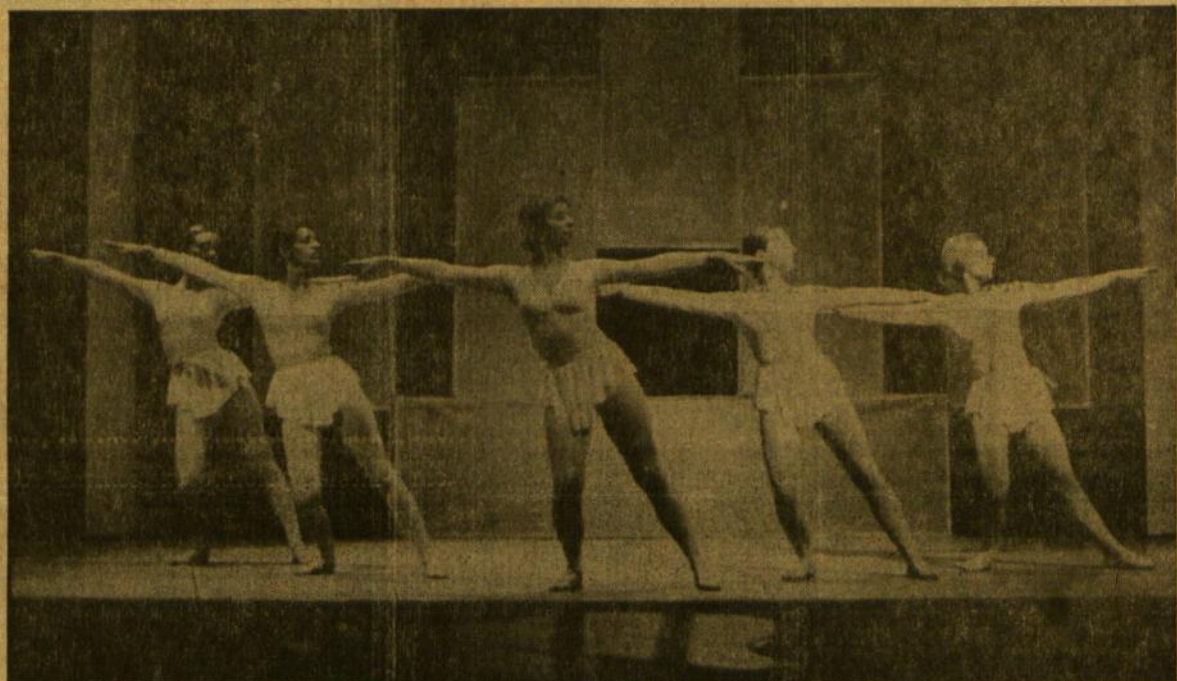
Paskutinioji — „Didingoji“ dalis buvo paremta tik ką išspaudos išėjusiu originalios minties K. Bradūno poetiniu veikalu „Pokalbiai su karalium“, tai diaologas poeto su Lietuvos karalium Gediminu. Čia spektaklyje pasiektas bene įspūdingiausių momentų dviejuose dramatinuose pakilimuose, panaudojant visus vokališkus, muzikinius, deklamacinius ir elektroninius efektus (ju tarpe ir „vilkų staugimą“, kurio buvo gal kiek per daug). Gaila tik, kad nebuvo pakankamai ryškiai įvestas istorinis momentas, nors ir pvz. pašaukus per garsiakalbį (net prasilenkiant su K. Bradūno tekstu) Gedimino vardą. Tada visai kitame kontekste atstotų pvz. ryškiai nuskambėję „Možūrų ežerai“, kurie mūsų kartai yra labiau surišti su 1914 metų rusų armijos tragedija; K. Bradūno veikale gi jie mi-

nimi kaip atkirčio žygio etapas prieš kryžiuočius, Gediminui užsūstusius dėl sutarčių nevykdy-

mo. Idėją įvesti J. Kačinsko simfoninės muzikos fragmentus reikia laikyti laiminga: ji kompensavo kai kurias minėtas Lapinsko muzikos mažiau stiprias vietas ir praturtino spektaklio įspūdį. Jeronimo Kačinsko atvejis mūsų muzikoje yra iš viso įdomus. Lietuvoje jis daug kam atrodė kraštutiniu, nesuprantamu modernistu. Tačiau ir tada kai kas jautė, jog jo muzikoje yra daug ilgesingos, melancholiškos romantikos, tik išreikštos naujesniais, disonuojančiais sąskambiais. Po lietuvių muzikos V. Marijošiaus diriguoto simfoninio koncerto 1968 m. New Yorko Lincoln Center salėje vienas amerikiečių kritikas visus tada girdėtus lietuvių kompozitorius priskyrė maždaug prie „praėjusio XIX amžiaus laikotarpio“, neišskyręs iš

jų gražiai nuskambėjusių, D. Stankaitytės atliktų grynai atonalinio stiliaus J. Kačinsko dainų. „Vilniaus pašvaistės“ spektaklyje J. Kačinsko rimti simfoniniai fragmentai greičiausiai mūsų klausytojus dabar paveikė, kaip truputį modernizuoti gražių praeities laikų garsai.

Bet grįžkime prie „Vilniaus pašvaistės“. Spektaklis buvo įdomus, spalvingas; mažesnių pretenzijų, mažiau triukšmo, daugiau įtikinamumo. Pastebėtina: nebuvo bėgų; panašus, su D. Lapinsko stiliumi susiję, efektai buvo pasiekiami paprastesniu būdu, jam pačiam skambinant fortepijonu. Dalia Kučėnienė ir Leonas Baltarus gražiai atliko savo nemažas ir nelengvas partijas; tas pats pasakytina ir apie L. Barausko deklamacinius bei vaidybinius uždavinius. Violetos Karosaitės choreografija, šiaip įprastai profesinio

Baleto akimirka iš „Vilniaus pašvaistės“. Šoka iš kairės į dešinę: L. Jaunlūtė, L. Ramonaitė, K. Bakšytė, L. Streit ir R. Grauzinytė.

Adomo Galdiko muziejus Putname

Rudens rytas. Kylam anksti, turim iš New Yorko laiku pasiekti Putnamą, kur iškilmingai atidaromas Adomo Galdiko kambarys. Trijų valandų kelionė per rudens spalvomis trykštantį peizažą yra lyg įvadas į Galdiko meninį pasaulį. Putnamo seselių sodyba tyli, reta, nuostabi užuovėja. Nusvirusiom šakom puošnūs medžiai, kiek akis užmato nesi- baigiančios žalumos.

Koplyčioje kunigas Stasys Yla atnašauja Mišias. Apie 40 Adomo Galdiko mokinių, draugų ir pažįstamų pagerbia didįjį dailininką savo atsilankymu. Po Mišių seselės kviečia visus pietų. Matyt grupė dailininkų: Aleksandra Merker iš New Jersey, Viktoras Vizgirda iš Bostono, Vytautas K. Jonynas, Irena Grižė, Aleksandra Kašubienė, skulptorius Vytautas Kašuba — visi iš New Yorko, Vytautas Ignas iš savo netolimos Graitės.

Pasitpirinę, visi pereina į Raudondvarį, atskirą seselių pastatą, kuriame įkurtas Adomo Galdiko muziejus. Pagrindinė salė naujai išdekoruota, įvestos stiprios šviesos. Ant sienų spalvomis dega Galdiko paveikslai. Bet tikrasis dailininkui skirtas kambarys yra vidutinio dydžio, šalia salės. Centre rymo jo paskutinis paveikslas „Zemaičių koplytėlė“. Šalia kabo dailininko chalatas, jo šiaudinė skrybėlė, paletė. Kambaryje išdėstyti paties dailininko supirkti ir mėgiami daiktai: orientalinė raudona spintelė, vazos, Meksikos, Afrikos skulptūrėlės, kerami-

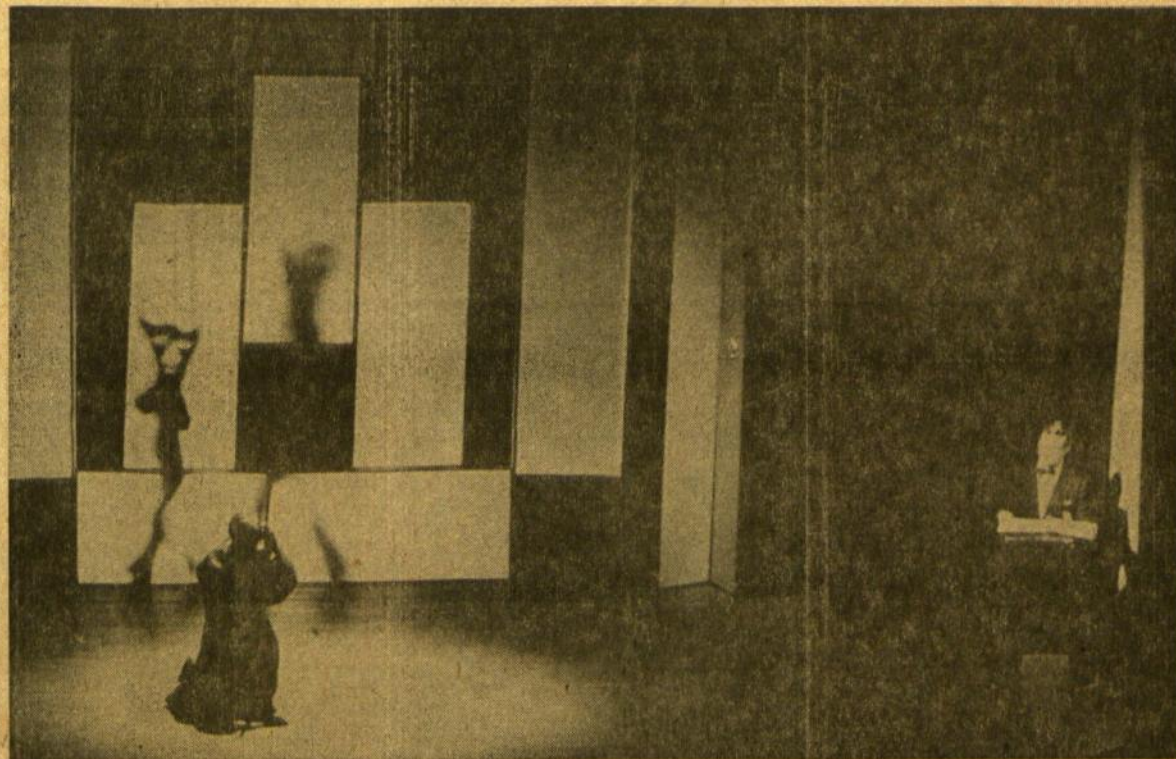
ka, po stiklo jo piešinių bloknotai ir knygos, daug knygų. O ant sienų paveikslai:

„Galdiko visi meno darbai yra pilnai sąmoningos kompozicijos ir komponuojami tuo būdu, kad gamtos kūnai piešinio ir spalvų pagalba ne pamėgdžiotinai perduodami drobėje, bet iš spalvų ir formos išauga, išsivysto vizija, kur jaučiamas tas pats gyvenimas, tiktai pagilintas, nuvalytas nuo visko, kas trukdo jį plačiau pažvelgti“ (dail. Justinas Vienožinskis, 1928).

Šio Adomo Galdiko muziejaus kuratorė A. Merker. Ji idėję daug darbo bei rūpestio, atkurdamas nors dalį menininkų supusios atmosferos. Paveikslai šiame kambaryje ir salėje jos nuožūra atrinkti. Jie bus nuolat keičiami. Mėno mėgėjai gali ne tik jais džiaugtis, bet ir jų įsigyti.

Oficialiąją dalį spalio 7 d. pravedė seselė M. Augusta. Ji pristatė atvykusius, padėjo už atsilankymą. Po to kalbėjo dabartinė vienuolyno viršininkė seselė Margarita ir dailininkai: Merker, Ignas, Kašubienė, kuri paminėjo, kad Galdiko monografija išspausdinta Europoje ir jau pakeičiui per Atlantą. Pabaigoj Magdaleną Galdikienę padėjo visiems, kurie padėjo šio muziejaus idėją įgyvendinti.

Adomo Galdiko paveikslai naujoje aplinkoje. Jo mylimos gamtos prieglobsty. Meno, grožio ir gamtos mėgėjams dar viena priežastis neaplenkti Putnamo.

Scena iš D. Lapinsko muzikinio spektaklio „Vilniaus pašvaistės“ spalio mėn. 14 d. Jaunimo centre, Chicagoje. Kairėje — poeto vaidmenyje akt. Leonas Barauskas, dešinėje — solistas Leonas Baltarus.

lygio, pasiliko šį kartą daugiau pagalbinėje rolėje. Po Darius Lapinsko poros paskutinių pasistatymų — „Vilniaus pašvaistės“ parodė žingsnį į didesnę užbaigtumą, į geresnį pasiekiamų tikslų nusižymėjimą.

Pagrėbistai

Pora žodžių dėl novelės, tautinės ir kitatautinės

E. Pifanija „Draugo“ Kertinėje parašė (liepos 21 d.) tariamai nugirstu pasikalbėjimu iškėlė novelės krizės klausimą. Ar tokia krizė yra, ar jos nėra?

Lietuvoje literatūrinė spauda neseniai nemaža rašė apie ten kuriamųjų novelių krizę, tarpais net aštriai pasisakydama. Buvo tos kritikos paliesti kūriniai net ir vieno kito plačiai žinomų rašytojų, ne tik pradedančiųjų jauniklių. Iš tiesų ten paskutiniaisiais metais novelistikos vardu dažnai spausdinama tuštybė ir formaliniai eksperimentai. Ta tuštybė darosi nuobodi, ir net mes, gyvenantieji toli nuo to jų kūrybinio proceso ir aplinkos, tur būt, pagrįstai ne kartą numodavome ranka: tuščia, nieko nėra! Arba keldavomės sau neatsakomą klausimą: argi jie iš tiesų nebeturėti apie ką rašyti? Bet tokie klausimai toli gražu ne visiems Lietuvos novelistams gali būti taikomi. Kai kurių autorių novelės malonu paskaityti — jie turi ką pasakyti. Taip, turėjimas ką pasakyti yra, rodos, esmingas novelėi, gal net esmingesnis negu romanui, kuris pakenčia ir ne-

mažus kiekius balasto.

Kodėl ta tuštybė pradeda ten įsivyravoti, galima tik spėlioti. Vienas spėjimas gal ir nemaža tiesos turėtų, būtent, perdėtos pastangos genijais pristatyti net ir pirmuosius žingsnius žengiančius novelistus. Dabar tos pastangos jau santūresnės, bet prieš porą trejetą metų, būdavo, pasirodys pirmosios poetų ar prozininkų knygelės, tai kritikai tiesiog ant pirštų apie jas vaikščioja ir kelia į aukštybes. Matai, kad rašoma ne apie patyrusių novelistų darbus, tokių kaip Grušo, Sluckio, Mikelinsko, Pociaus, Lankausko ar dar vieno kito, ir būdavo, stebiesi, ypač jei tuos pirmuosius rinkinėlius esi turėjęs progos pats paskaityti. Spėliodavai: kam visa tai daroma? Piršdavosi atsakymas, kad net per jėgą norima turėti ko daugiau rašytojų, tai ir rūpinamasi kiekvieną pastangę net perdėtai išskelti. Man rodos, kad dabar tai jau pradžioje atsirginti ir tą klaidą stengiamasi atitaisyti.

Apie užsienio lietuvių novelistiką, rodos, nėra ko daug kalbėti. Jaunų prozininkų nėra ir nebus, tai nėra pavojaus jų pirmuosius darbus sutikti su perdėtu entuziazmu. Visa novelistika remiasi daugiau žilais ar pusžilais seniais ar bandančiais į beletristus prasiimušti grafomanais (taip, yra ir tokia rašytojų kategorija). Laikraščiai, žinoma, mielai spausdina jų darbus, vis tiek, kuriai kategorijai tie autoriai priklauso, bet tai nėra joks rimtesnis paskatinimas rašyti. Sakytum, jei skelbiami romanų konkursai (romanai, be kita ko, retas daiktas laikraščių atkarpose), galėtų panašaus paskatinimo susilaukti ir novelių-apsakymų rinkiniai. Nesu konkursų entuziastas, nes juos laimi dažniausiai konkursų specialistai, bet... Štai ir iš jurgio Jankaus viešų prasarimų beveik galėtume darytis išvadą, kad jo „Užkandžio“ būtime susilaukė jau ankščiau, jei būtų buvusios sudarytos tinkamos sąlygos. Jei net ir kas kokie treji metai būtų skelbiamas novelių rinkinio (ne novelės) konkursas, rašytojas gal ir būtų surizikavęs pasiusiti. Kai knyga buvo išleista, matome, kad visi iš visų pusių džiaugiasi.

Tame didžiajame mus supančiame pasaulyje, rodos, novelės padėtis nėra tragiška. Išeina novelių rinkinių normaliomis laidomis, tur būt, nedideliais tiražais. Be to, esama ir didelio tiražo leidinių, skirtų vien novelėi. Štai, turiu vieną numerį JAV leistojo ir gal tebeleidžiamojo „Short Story International“ 1965 m. (tą numerį, kuriame buvo išspausdinta A. Tulio novelė „Varlės laidotuvės“). Išspausdinta 13 novelių, parašytų 13 tautybių autorių. Tikras novelės internacionalas! Britų Penguin lei-

dykla 1969 m. pradėjo leisti „Penguin Modern Stories“, ir iki šiol tos serijos pasirodė jau keletas knygelių. Tai tos vadina-mosios minkštų viršelių knygu-tės, ir jų būna dideli tiražai. De-ja, toje knygelių serijoje dau-giausia spausdinami tik anglų kalba rašančiųjų kūriniai. Bet ta pati leidykla išleidžia taip pat di-delių tiražų knygas prancūzų, italų, vokiečių ir kitų tautų rašytojų novelių. Kai kurie rinkini-kai paleidžiami net su originalo kalbos ir anglų kalbos vertimo tekstais, tik imkit, mokitit pini-gėlį ir skaitykit, gėrėkitės. Kituose didžiuosiuose kraštuose padėtis, tur būt, panaši.

Sutinku, kad novelė yra ribotesnė už romaną, bet užtat ji, sakau, ir balasto mažiau turi. Skaitai novelę ir, tur būt, retai teutinki, ką dar reikėtų išbraukti. O net ir gerus, išgarsėjusius romanus skaitydami, žiūrėk, užtinki kartais pluoštą tokių pus-lapių, dėl kurių pagalvoji: na, ir kam jie čia reikalingi? Be jų, sakai, viskas daug geriau atrodytų, daug glaudesnių dalykų turėtum. Bet dėl to ir nuomonės ir skoni-ai galėtų išsiskirti.

Ar po Čechovo ir Joyce'o dar gali būti rašomos novelės? Jeigu negalėtų būti, tai lyg ir reikėtų, kad po jų turėtų sustoti pasaulis. O jeigu nesustoją, tai rašyti ir galima ir, tur būt, reikia. Tai ir prirašyta baisybė tų novelių ir vis rašoma. Tikėkimės, kad ir bus rašoma.

Napoleonas ir lietuvis

Skaitydamas stamboką Vinco Trumpos knygą napoleoniškąja tema, ne kartą turėjau progos pagalvoti: kodėl gi lietuviškai labai aktyviam istorikui taip parūpo ne liuanistinė tema, bet Napoleonas ir dar kaip tik toks, kuris nesuties su Lietuva? Ar dėl to, kad anasai imperatoriaus pražygiavo per Lietuvą ir paliko savo pėdsakus, ypač Užmenuneje? V. Trumpa, deja, ne apie tai rašo, jis gvildena tokius klausimus, kurie su Lietuva, galima sakyti, tėra susiję labai plonyčiais siūlais, tiesiog voratinklio silpnumo. Jo pasirinktoji tema gal net nebe europietiška, bet pasaulinė, nes ir Amerika įtraukiama.

Galvojant apie V. Trumpos napoleoniškąją studiją, nesunku pratesti tas mintis į Lietuvos istorikus. Jie tiesiog dantimis įsikabinę laikosi lietuviškų temų, ir tai kelia lietuviui pasigėrėjimą. O tas pasigėrėjimas verčia rūpintis paskaityti kiekvieną jų parašytąją kolektyvinę ar vieno autoriaus monografiją, kiekvieną dokumentinių vertimų leidinį ar kitus toms (pvz., J. Basanavičiaus raštus), prie kurių pasirodymo yra prikiše pirštus istorikai. Vis lietuviška, dažnai ligi šiol negvildenta, neprieinama, buvę išblaškyta, o šiandien — imkite ir skaitykite, truputį praplaudami marksistinę—leninę druską, kur per daug pasūdyta.

Nesu nusistatęs prieš V. Trumpos Napoleoną. Rašo prancūzai, vokiečiai, anglai ar amerikiečiai apie aną garsųjį imperatorių ir nebūtinai visada iš savo tautinio ar valstybinio taško žiūrėdami, tai kodėl gi lietuvis negalėtų ryžtis imtis tarptautinės temos? Ana, anglė prof. dr. J. M. C. Toynbee išleisdino stambią studiją „Gyvy-liai romėnų gyvenime ir mene“. Kas gi, žinoma, rašys apie romėnus, kai jie yra jau išmirę? Jie patys neberašys. O, tur būt, įdomu ir mums, kaip gladiatoriai kovodavo su liūtais, leopardais, buliais, drambliais, hipopotamais, vienaaragiais ir dviragiais raganosiais ir žirafomis arba kaip liūtai draskydavo moteris ir krikščionis. Įdomu, kad romėnų freskose būta šunų ir vilkų, bet ne- yra rašęs apie katę.

B. Kazimieraitis

Adomas Galdikas prie molberto savo studijoje, New Yorke. Nuotr. V. Mazelis